

**Vabariigi Valitsuse määruse
„Mukri looduskaitseala kaitse-eeskiri” eelnõu
SELETUSKIRI**

1. Sissejuhatus

Looduskaitseseaduse (edaspidi ka *LKS*) § 10 lõike 1 alusel on Vabariigi Valitsusel õigus võtta ala kaitse alla ja kehtestada ala kaitsekord. Eelnõukohase määrusega muudetakse olemasoleva kaitseala tüüpi, kaitse-eesmärke ja kaitsekorda.

Kaitseala asub Rapla maakonnas Kehtna vallas Ellamaa, Koogiste, Kõrbja, Mukri, Reonda ja Saarepõllu külas ning Pärnu maakonnas Põhja-Pärnumaa vallas Kobra külas. Mukri maastikukaitseala territoorium on olnud kaitse all alates 1992. aastast, kui Rapla Maavalitsuse 20. oktoobri 1992. a määrusega nr 97 „Objektide looduskaitse alla võtmine, nimetuste muutmine, pindalade ning uute pindalade kinnitamine” moodustati Mukre sookaitseala. Mukri maastikukaitseala kaitse-eeskirja kinnitas Vabariigi Valitsus 3. aprilli 2001. a määrusega nr 134 „Mukri maastikukaitseala kaitse-eeskiri”.

Vastavalt looduskaitseseaduse § 91 lõikele 1 kehtivad enne selle seaduse jõustumist kaitse alla võetud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord seni, kuni looduskaitseseaduse alusel kehtestatakse uued kaitse-eeskirjad. Seega ei võeta määrusega kaitse alla uut ala, vaid kinnitatakse kaitse all olevale alale kehtivate õigusaktide kohane kaitsekord.

Eelnõukohase määrusega muudetakse looduskaitseseaduse § 13 lõike 1 alusel olemasoleva maastikukaitseala tüüpi, kaitse-eesmärke ja kaitsekorda. Muudatuse on tinginud vajadus tagada nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50; edaspidi ka *loodusdirektiiv*) I lisas nimetatud magevee-, soo- ja metsaelupaigatüüpide kaitse. Ühtlasi on vajalik tõhustada kaitsealuste liikide kaitset. Mukri looduskaitseala moodustab peamise osa Natura 2000 alasse kuuluvast Mukri loodusalast.

Vabariigi Valitsuse määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti (edaspidi ka *KeA*) kaitse planeerimise büroo kaitse planeerimise spetsialist Sander Laherand (tel 5692 7990, e-post sander.laherand@keskkonnaamet.ee), eelnõu kaitsekorra otstarbekust on kontrollinud Keskkonnaameti kaitse planeerimise büroo juhtivspetsialist Riina Kotter (tel 503 7128, e-post riina.kotter@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti üldosakonna jurist Reelika Metshein (tel 5697 7994, e-post reelika.metshein@keskkonnaamet.ee). Keskkonnaministeeriumi kontaktisik eelnõu ministeeriumitevahelisel kooskõlastamisel ja kinnitamisel on Marika Erikson (tel 626 2880, e-post marika.erikson@envir.ee). Ekspertdihinnangu on andnud Timo Kark, keeleliselt toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee).

2. Eelnõu sisu, piirangute ja kaitse alla võtmise põhjendus

2.1. Kaitse-eesmärkide vastavus kaitse alla võtmise eeldustele

Kaitseala eesmärk on kaitsta Mukri ja Ellamaa raba ning nendega piirnevaid looduslikke ja poollooduslikke kooslusi, maastikuilmet, elustiku mitmekesisust ning kaitsealuseid ja haruldasi liike. Kaitsealal kaitstakse loodusdirektiivi I lisas nimetatud elupaigatüüpe huumustoitelisi järvi ja järvikuid (3160)¹, aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niite (6510), rabasid (7110*), rikutud, kuid taastumisvõimelisi rabasid (7120), siirde- ja õõtsiksoid (7140), nokkheinakooslusi (7150), vanu loodusmetsi (9010*), rohunditerikkaid kuusikuid (9050), soostuvaid ja soo-lehtmetsi (9080*) ning siirdesoo- ja rabametsi (91D0*).

Kaitsealal kaitstakse I kaitsekategooriasse kuuluvat must-toonekurge (*Ciconia nigra*) ja lehitut pisikäppa (*Epipogium aphyllum*) ning II kaitsekategooriasse kuuluvat metsist (*Tetrao urogallus*), kanakulli (*Accipiter gentilis*), sagristarna (*Carex irrigua*), kõdu-koralljuurt (*Corallorhiza trifida*) ja väikest käöpõlle (*Listera cordata*).

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 7 on kaitseala kaitse alla võtmise eeldused ohustatus, haruldus, tüüpilisus, teaduslik, ajaloolis-kultuuriline või esteetiline väärtus või rahvusvahelistest lepingutest tulenev kohustus ning linnu- ja loodusdirektiivi rakendamine. Mukri looduskaitseala kaitse all olemise eelduseks on alale eesmärgiks seatud väärtuste ohustatus, haruldus, esteetiline väärtus ja loodusdirektiivi rakendamine.

Haruldased ja ohustatud looduslikud mageveekogud, metsa-, niidu- ja sookooslused. Mukri looduskaitsealal asuvad looduslikud ja poollooduslikud metsa-, magevee-, rohumaa- ja sookooslused – elupaigatüübid huumustoitelised järved ja järvikud (3160), aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510), rabad (7110*), rikutud, kuid taastumisvõimelised rabad (7120), siirde- ja õõtsiksoid (7140), nokkheinakooslused (7150), vanad loodusmetsad (9010*), rohunditerikkad kuusikud (9050), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) ning siirdesoo- ja rabametsad (91D0*) – on haruldaste ja ohustatutena lisatud loodusdirektiivi I lisasse ning osaliselt märgitud esmatähtsate elupaikadena, mille kaitse tagamisel on Euroopa Liidul ja selle liikmesriikidel eriline vastutus. Need sookooslused ja seal paiknevad mageveekogud on ohustatud kuivenduse ja turbakaevanduse tõttu. Ka metsaelupaigad ja poollooduslikud rohumaad on intensiivse majanduse tõttu muutunud Euroopa boreaalses piirkonnas haruldaseks ja seetõttu on ohustatud ka paljud nende kooslustega seotud liigid, kes kasutavad eespool nimetatud elupaigatüüpi elupaigana või toitumisalana. Loodusdirektiivi ülesanne on kaitsta ohustatud liike ja nende elupaiku ning aidata kaasa looduse mitmekesisuse säilimisele ja taastamisele. Loodusdirektiivi artikkel 6 punkti 1 kohaselt tuleb liikmesriikidel kehtestada vajalikud kaitsemeetmed nende direktiivi lisades nimetatud elupaigatüüpide ning liikide ja nende elupaikade kaitseks, mis vastavad nende elupaigatüüpide ja liikide ökoloogilistele nõudlustele.

Turba ja humiinhapete tõttu pruuniveelised **huumustoitelised järved ja järvikud (3160)** on rabaaladele tüüpilised ning põhjapoolse levikuga haruldaste plankterite poolest rikkad. Huumustoitelisi järvi ja järvikuid leidub Eestis suurematel märgaladel ning neid ohustab eelkõige

¹ Sulgudes on siin ja edaspidi kaitstava elupaigatüübi koodinumber vastavalt nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ I lisale. Tärniga (*) on tähistatud esmatähtsad elupaigatüübid.

kuivendamine. Kaitsealal on sellised veekogud Ellamaa rabas rabajärvena (Eidapere järv) ja laugastena. Võrreldes eelmise sajandi keskpaigas tehtud aerofotosid hetkeolukorraga, võib näha, et mitmed väikesed laukad on kuivenduse tõttu kinni kasvanud.

Aas-rebasesaba ja ürtpunanupuga niidud (6510) on rohumaad, mida on kunagi mõõdukalt väetatud, mistõttu on nende liigiline koosseis vaesunud. Kaitsealal leidub elupaika idaosas. Rohumaa on varasemalt olnud kasutusel ilmselt põlluna, kuid traditsioonilise hoolduse jätkudes on see säilinud esinduslikuna. Liigirikkaid niite ohustab peamiselt hoolduse puudumine, intensiivsem põllumajandus ja ehitustegevus.

Rabad ehk kõrgsood on soode arengu viimane aste, kus taimede surnud osadest ladestunud turvas on sedavõrd tüse, et taimede juured ei ulatu enam toitainerikka veeni. Selle tõttu ilmestavad rabasid suured turbasamblaalad, mis toituvad peamiselt sadevetest. **Rabad (7110*)** on ohustatud peamiselt kuivendamise ja turbakaevandamise tõttu. Looduslikke rabasid on Euroopas säilinud vähe, välja arvatud Soomes ja Rootsis. Mukri looduskaitsealal on rabad kõige enam levinud elupaigatüüp. Elupaigatüüpi **rikutud, kuid taastumisvõimelised rabad (7120)** kuuluvad need rabaosad, mille veerežiim on osaliselt rikutud, kuid kooslus ei ole täielikult degradeerunud. Sellised alad on olulised puhveralad looduslike rabaosade kaitseks. Elupaigatüüpi on Mukri looduskaitsealal inventeeritud kaasneva elupaigatüübina nii Mukri kui ka Ellamaa rabas. **Nokkheinakooslused (7150)** asuvad Eestis enamasti rabaälvestes ja on üks osa rabale iseloomulikust taimkattekompleksist. Seda elupaigatüüpi käsitletakse rabakoosluse osana ja eraldi ei kaardistata. Kooslust kaitstakse raba elupaiga kaitse kaudu. Mitmekesiseid taimekooslusi hõlmavaid **siirde- ja õõtsikoid (7140)** leidub kõigis suuremates sookompleksides väikeste aladena. Siirdesoo on vaheaste madal soo arengus kõrgsooks ehk rabaks. Ka neid kooslusi ohustab eelkõige veerežiimi muutmine. Mukri looduskaitsealal asuvad siirdesood Ellamaa ja Mukri raba lõunaosas. Alal leidub nii looduslikke siirdesoid kui ka neid, mis on tekkinud kunagistesse turbavõtukohtadesse.

Vanad loodumetsad (9010*) on laia mahuga elupaigatüüp, mida on mujal Euroopas hakatud nimetama läänetaigaks ja mis hõlmab eeskätt vähese inimõjuga vanu metsi, aga ka looduslikult uuenenud hiljutisi põlendikke katvaid nooremaid puistuid. Vanades loodumetsades leiavad elupaiga paljud ohustatud liigid, eriti samblad, samblikud, seened ja selgrootud loomad. Intensiivse metsamajandamise tõttu on vanadele loodumetsadele iseloomuliku puistuga metsad kadumisohus. Elupaigatüüpi kuuluvaid metsi leidub kaitseala põhjaosas ja raba külgedel. Elupaigatüüpi **rohunditerikkad kuusikud (9050)** kuuluvad salukuusikud ja kuuseenamusega soostuvad või soostunud puistud. Rohurindes kasvavad enamasti kõrgekasvulised lopsakad saluained või kõrrelised ja sõnjalad. Samas võib taimestik olla ka kiduram, kui arvestada näiteks sinilille-kuusikuid. Seda elupaigatüüpi leidub kaitsealal vähe, siiski arenevad vanad loodumetsad suksessiooni käigus osaliselt just selleks elupaigaks. **Soostuvaid ja soo-lehtmetsi (9080*)** ohustab lisaks raiele ka kuivendamine. Elupaigale on omane põhjavee lähedus ja sellest tulenev taimkatte mosaiiksus. Puid ümbritsevad tavaliselt tüvemättad. Tihtipeale on nende veerežiim vähemalt osaliselt rikutud, seetõttu on esinduslike koosluste kaitse väga oluline. Esinduslik kooslus paikneb Mukri rabast lõunas. **Siirdesoo- ja rabametsad (91D0*)** on Mukri looduskaitsealal kõige levinum metsaelupaigatüüp. Sellesse tüüpi kuuluvad peamiselt rabametsad raba servades.

Haruldased ja ohustatud liikide elupaigad kattuvad enamasti loodusdirektiivi I lisa elupaikadega. Samas paikneb kaitsealal ka tugevasti kuivendatud kõdusoometsi, mis ei vasta alati loodusdirektiivi elupaikade kriteeriumitele, kuid mille looduskaitse väärtus on sellegipoolest kõrge, sest sellistes metsades on palju jämedat lamapuitu, tüükaid jms metsa struktuurielemente, mis on mitmele haruldasele liigile sobiv substraat. Eraldi on rõhutatud, et sellistes elupaikades kasvavad suurema tõenäosusega haruldased sambla- ja samblikuliigid (A. Palo jt 2010, Loodusdirektiivi metsaelupaikade inventeerimise juhend).

Must-toonekurg (*Ciconia nigra*) on väheneva arvukusega spetsiifilise elupaiganõudlusega I kaitsekategooriasse kuuluv toonekureline, kes on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi (2019) kriitilises seisundis. Aafrika keskosas, Gibraltaril ja Lähis-Idas talvituv must-toonekurg eelistab Eestis kasutada elupaigana varjuliste vooluveekogude lähedusse jäävaid looduslikke mitmekesiseid ja vanu metsamassiive. Must-toonekure arvukus on vähenenud 1980. aastate alguse 250 pesitsevalt paarilt praeguse 40–60 paarini. Lisaks must-toonekurele elab vanades metsades veel kuni 400 ohustatud liiki. Seega toimib must-toonekurg teiste ohustatud liikide suhtes katusliigina. Must-toonekurge ohustab toitumisalade degradeerumine, metsade vanuse muutmine ja lageraied ning inimhäiring pesitsusajal (Must-toonekure kaitse tegevuskava 2009–2013, Kotkaklubi; *Hirundo* 32: 1–39, 2019).

Metsis (*Tetrao urogallus*) on väheneva arvukusega II kaitsekategooriasse kuuluv kanaline, kes on Eesti ohustatud liikide punase nimestiku järgi (2019) ohualtis seisus. Eestis aasta läbi elav metsis eelistab mängupaigana vanadest mändidest koosnevaid puistuid, mis asuvad sageli rabaäärsetes metsades. Talvel toitub peamiselt männiokastest, aga ka puude ja põõsaste pungadest. Suvel laieneb toidusedel oluliselt valgurikkamate lehtede (näiteks haab ja paju) ning võrsete arvel. Metsiste pesakondi võib kõige sagedamini kohata mustika kasvukohtades, kus pojad toituvad esialgu mustikalehtedel elavatest putukavastsetest, hiljem ka mustika lehtedest ja marjadest. Metsist ohustab eelkõige elupaikade halvenemine ja häving ning eluruumi killustatus (lageraied) ja kahanemine. Kuna metsis on väga tundlik elupaiga metsa struktuuri muutuste suhtes (puistu vanus, koosseis, täius, alusmetsa tihedus ja kõrgus jne), siis just elupaigad ja ruum ning nende kvaliteet määravad selle liigi tuleviku sellel alal. Metsise arvukust on tunduvalt vähendanud ka sobivate elupaikade kuivendamine ja väikekiskjate rohkus. Sihtkaitsevööndi planeerimisel arvestatakse mänguelupaigaks 700–800 m ümber mängu tsentri (Randla jt, Metsise (*Tetrao urogallus*) kaitse tegevuskava).

Kanakull (*Accipiter gentilis*) on Eestis hajusalt levinud haudelind, kelle arvukus on suuresti vähenenud. Kanakull kuulub II kaitsekategooria linnuliikide hulka. Liikide ohustatuse hindamise (2019) järgi kuulub kanakull ohualdiste kategooriasse. Hinnanguliselt elab Eestis 400–600 haudepaari. Kanakull eelistab pesitseda vanas okasmetsas (elupaigatüüp 9010*) ning peab saagijahti nii metsaaladel kui ka kultuurmaastikus (Väli, Tuule, Kanakulli (*Accipiter gentilis*) kaitse tegevuskava). Liiki ohustavad Eestis on peamiselt pesapaikade hävimine ja toidubaasi vähenemine. Kanakulli pesitsemine registreeriti alal 2017. aastal, kusjuures liik on pesametsa kasutanud üle kuue aasta.

Lehitu pisikäpp (*Epipogium aphyllum*) on I kaitsekategooriasse kuuluv orhidee. Liikide ohustatuse hindamise järgi (2017) on taim kriitilises seisundis. Keskkonnaregistris on liigi leiukohti kokku vaid 24 ja Raplamaal Mukri külas asuv kasvukoht (leitud 2015. aastal) on selle

maakonna ainuke. Haruldast liiki ohustab enim metsaraie ja puidu varumine. Liik eelistab kasvada niisketes leht- ja segametsades. Liik ei kasvata võsu igal aastal, 2016. ja 2017. aastal võsu ei nähtud. 2020. aastal registreeriti maapealne võsu nelja õiega.

Sagristarn (*Carex irrigua*) on tarna perekonda kuuluv II kaitsekategooria taim. Eestis on liik hajusalt levinud, saartel on taim pigem haruldane. Liikide ohustatuse hindamise (2017) järgi on liik arvatud ohulähedaste kategooriasse. Sagristarn kasvab peamiselt siirdesoodes (elupaigatüüp 7140) ja rabaservades (elupaigatüüp 91D0*), seega ohustab liiki peamiselt soode kuivendamine ja turba võtmine ning metsaraie. Liigi arvukus on hinnatud vähenevaks. Kaitsealal on sagristarna leitud 2016. aastal Ellamaa raba kaguosast ja 2017. aastal Mukri raba lähedastest siirdesoodest.

Kõdu-koralljuur (*Corallorhiza trifida*) on II kaitsekategooria käpeline ehk orhidee. Eestis on liik hajusalt levinud. Liikide ohustatuse hindamise (2017) järgi kuulub liik ohualdiste kategooriasse, taime arvukus väheneb. Koralljuur eelistab kasvada eelkõige niisketes ja märjemates metsades, sooservades ja soosaartel, ka soiste veekogude kallastel. Peamine liiki ohustav tegevus on kuivendamine ja turba tootmine ning metsaraie. Võrreldes 1971. aastale eelnenud ajajärguga on ligi pooled leiukohad kadunud, eeskätt sisemaal. (Kull, T. Kõdukorall-juur, seentoiduline käpeline. – Eesti Loodus (4/2013)). Kõdu-koralljuurt on leitud 2016. aastal Ellamaa raba kaguosast.

Väike käopõll (*Listera cordata*) on II kaitsekategooria käpeline. Eestis on liik hajusalt levinud. Liikide ohustatuse hindamise (2017) järgi kuulub liik ohualdiste kategooriasse, taime arvukus on hinnatud vähenevaks. Kasvukohtadeks on varjukad kõdurohked okasmetsad. Taim eelistab pigem niiskemat kasvukeskkonda kuivemale. Kaitsealal on liik registreeritud 2017. aastal Ellamaa raba lõunaosas vanas metsas (elupaigatüüp 9010*), mis on kuivendamise tunnustega. Sarnaseid vana metsaga rabalähedasi metsaalasid on kaitsealal mitu ja tõenäoliselt on liik levinud laiemalt.

Esteetiline väärtus

Mukri looduskaitsealal on suur esteetiline väärtus, eeskätt looduslike rabakoosluste ja seda ümbritsevate metsamassiivide tõttu. Ala esteetilisuse tutvustamiseks on sinna rajatud laudrada, mis kulgeb mööda Mukri raba, möödub rohetest laugastest ja rabajärvedest ning pakub vaatetornist ilusaid vaateid. Seetõttu on oluline, et ka ala esteetiline pool ei saaks oluliselt kannatada. Seda võib põhjustada näiteks maavara kaevandus ja intensiivne metsamajandamine. Esteetilist väärtust kaitstakse maastikuilme säilitamisega. Kaitseala kaitse-eeskiri arvestab, et suure negatiivse mõjuga tegevused on keelatud ning võimalike maastikuilmet kahjustavate tegevuste puhul saab kaitseala valitseja teha kaalutletud otsuse tegevuse lubatavuse osas.

Loodusdirektiivi rakendamine

Loodusdirektiivi ülesanne on kaitsta ohustatud loomaliike ja elupaigatüüpe ning aidata kaasa looduse mitmekesisuse säilimisele ja taastamisele. Direktiivi artikli 6 lõike 1 kohaselt tuleb liikmesriikidel kehtestada direktiivi lisades nimetatud elupaigatüüpide ning liikide ja nende elupaikade kaitseks vajalikud kaitsemeetmed, mis vastavad nende elupaigatüüpide ja liikide ökoloogilistele nõudlustele. Mukri looduskaitseala kuulub Mukri loodusala (rahvusvaheline kood EE0020327) koosseisus üleeuroopalisse kaitsealade võrgustikku Natura 2000. Loodusala eesmärk on nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitse kohta I lisas nimetatud elupaigatüüpide kaitse. Kaitse-eesmärkideks seatud elupaigatüüpide huumustoiteliste järvede ja järvikute (3160), rabade (*7110), rikutud, kuid taastumisvõimeliste

rabade (7120), siirde- ja õõtsiksoode (7140), nokkheinakoosluste (7150), vanade loodusmetsade (*9010), rohunditerikaste kuusikute (9050), soostuvate ja soo-lehtmetsade (*9080) ning siirdesoo- ja rabametsade (*91D0) kaitse on ühtlasi Eesti riigi rahvusvaheline kohustus.

Lisaks eespool nimetatud loodusväärtustele on Mukri looduskaitseala kaitse all hoidmine oluline teistegi haruldaste ja ohustatud taime- ja loomaliikide kaitseks. Kõikide liikide eraldi kaitse-eesmärgina nimetamine ei ole vajalik, kuna eesmärgiks seatavate katusliikide, nende elupaikade ja koosluste kaitseks kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. See tähendab, et kaitsekorra väljatöötamisel on lähtutud kaitse-eesmärgina loetletud liikide ja koosluste ökoloogilistest nõudlustest. Seeläbi tagatakse kaitse kõikidele liikidele, kelle elupaigaks on kaitse-eesmärgiks olev kooslus, või ka neile liikidele, kelle elupaigaelistused sarnanevad eesmärgina loetletud katusliikide omadega. Kaitseala kaitse-eesmärgiks on seatud need kooslused ja kaitsealused liigid, kelle kaitse jaoks on tegemist esindusliku ja soodsa seisundi säilitamiseks olulise alaga. Kaitse-eesmärgiks on seatud ka need liigid, kelle kaitse sellel alal on loodusdirektiivist tulenev rahvusvaheline kohustus või kelle soodsa seisundi säilimiseks pikaajaliselt ei piisa ainult isendikaitsest. Teisi kaitsealuseid liike ei ole kaitsekorra määramisel aluseks võetud, kuid nende puhul on arvestatud, et eesmärgiks seatavate katusliikide ja koosluste alusel kehtestatav kaitsekord tagab ka nende kaitse. Kaitse-eeskirjas sätestatud kaalutusõiguse (LKS § 14 lõige 2) teostamisel lähtutakse sellisel juhul LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse nõuetest. Teiste sõnadega tuleb nende liikide puhul kaitseala valitseja nõusolekul lubatud tegevusteks ja kaitseala valitseja nõusolekuta keelatud tegevusteks nõusolekut andes arvestada, et kavandatud tegevus ei oleks vastuolus LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse põhimõtetega. Isendikaitse väldib konkreetsete isendite surmamist, kahjustamist ja hävitamist, kuid ei taga nende liikide elupaikade säilimist sellises mahus, et oleks tagatud nende liikide püsiv pikaajaline säilimine nende levikualal.

Keskkonnaregistri järgi on alal registreeritud II kaitsekategooriasse kuuluv laanerähn (*Picoides tridactylus*), III kaitsekategooriasse kuuluv teder (*Tetrao tatrix*), hallõgija (*Lanius excubitor*), punaselg-õgija (*Lanius excubitor*), hoburästas (*Turdus viscivorus*), männi-käbilind (*Loxia pytyopsittacus*), punajalg-tilder (*Tringa totanus*), mudatilder (*Tringa glareola*), heletilder (*Tringa nebularia*), sookurg (*Grus grus*), hiireviu (*Buteo buteo*) ja raudkull (*Accipiter nisus*). Kaitsealustest taimedest on keskkonnaregistris registreeritud veel II kaitsekategooriasse kuuluvad sookäpp (*Hammarbya paludosa*) ja sale villpea (*Eriophorum gracile*) ning III kaitsekategooriasse kuuluvad roomav öövilge (*Goodyera repens*), harilik ungrukold (*Huperzia selago*), väike vesiroos (*Nymphaea candida*), kuradi-sõrmkäpp (*Dactylorhiza maculata*) ja vööthuul-sõrmkäpp (*Dactylorhiza fuchsii*). Kaitsealuste liikide elupaikades on vajalik arvestada, et kaitseala valitseja võib tuginedes LKS §-s 55 sätestatud isendikaitse sätetele seada lisaks kaitse-eeskirjas esitatud piirangutele liigispetsiifilisi tingimusi, mis on vajalikud isendikaitseks.

Mukri looduslal on 2000. aastal kaardistatud üks 8,8 ha suurune madala esinduslikkusega elupaigatüüp **liigirikkad madalsood (7230)**, mis on lisatud Mukri looduslal kaitstavaks elupaigaks. Elupaik külgneb vahetult Imsi oja maaparandussüsteemiga (valgala 25 km²). Madalsoole on igasugune kraavitus tugeva negatiivse mõjuga. Eesvoolu mõju on olnud sedavõrd suur, et elupaik on nüüdseks degradeerunud. 2017. aastal on ala inventeeritud kõdusoo-kaasikuks, mille täius on 0,81. Kuna ala on täielikult muutunud (nii veerežiim, muld kui ka valgustingimused), siis on iseloomulik madalsoo taimestik hävinud. 2019. aastal inventeeris Eestimaa Looduse Fondi ala kõdusoo puistuks. Elupaigatüübi taastamine ei ole võimalik, seetõttu

ei lisata seda elupaika kaitseala kaitse-eesmärgiks. Samuti tehakse ettepanek loobuda vastava elupaiga kaitsest Mukri looduslal, sest mujal pole seda elupaika inventeeritud.

2.2. Kaitse alla võtmise otstarbekus

Mukri looduskaitseala piirkond on kaitse all olnud 1992. aastast, kui sookaitsealana (tüüp: looduskaitseala) võeti kaitse alla Ellamaa ja Mukri raba. Ala peamine eesmärk on jätkuvalt looduslike ja poollooduslike koosluste kaitse, kaitsealuste ja haruldaste liikide hoid ning maastikuilme säilitamine.

Kaardistatud loodusdirektiivi elupaigatüüpidest moodustavad huumustoitelised järved ja järvikud (3160) kaitsealast 1% (20 ha) ja on hinnatud esinduslikkusega C (arvestatav). Rabad (7110*) moodustavad kaitsealast 51% (1101 ha) ja on esinduslikkusega A–C (väga esinduslik kuni keskmine esinduslikkus). Rikutud, kuid taastumisvõimelised rabad (7120) on arvestatud kaasneva elupaigana rabade sees ega ole eraldi kaardistatud. Siirde- ja õõtsiksood (7140) moodustavad kaitsealast 2% (34 ha) ja on esinduslikkusega A–C (väga esinduslik kuni arvestatav). Nokkheinakooslused (7150) on Eesti tingimustes raba elupaigaga vahetult seotud kooslused, mida ei ole eraldi elupaigana kaardistatud. Vanad looduspõõsad (9010*) moodustavad kaitsealast 3% (64 ha) ja on esinduslikkusega C (keskmine kuni arvestatav). Rohunditerikkad kuusikud (9050) moodustavad kaitsealast marginaalse osa (1 ha) ja on esinduslikkusega C (arvestatav). Soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) moodustavad kaitsealast 1% (11 ha) ja on esinduslikkusega C (arvestatav). Siirdesoo- ja rabametsad (91D0*) moodustavad kaitsealast 11% (234 ha) ja elupaikade esinduslikkus on B–C (esinduslik kuni arvestatav). Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510) on registreeritud ligi viiel hektaril (esinduslikkus B).

Must-toonekurg on ala kasutanud pika aja vältel ja pesitsusala on jätkuvalt heas seisundis. 2010. ja 2011. aastal lennuvõimestus kolm poega, 2012. aastal üks poeg. 2013. ja 2014. aastal oli pesa asustatud, kuid poegi ei koorunud. 2016. aastal oli pesa taas asustatud. 2017. ja 2018. aastal lennuvõimestus kolm poega. 2019. aastal oli pesa asustamata.

Rapla maakonna ainuke lehitu pisikäpa kasvukoht on samuti tsoneeritud kaitseala osaks, alal on soodsad keskkonnatingimused säilinud. 2015. aastal leiti alalt üks taim, mille kohta on olemas fotojäädvustus. 2016. ja 2017. aastal liik ei õitsenud, 2020. aastal kasvatas liik võsu, millel paiknes neli õit.

Mukri looduskaitseala on oluline metsise ala, jäädes Taarikõnnu-Kaisma ja Kõnnumaa-Väätsa linnuala vahele. Mõlemas linnualas mängib üle 20 kuke, seetõttu ühendab Mukri looduskaitseala kaht väga elujõulist metsiseala. 2017. aasta riikliku seire järgi jääb Mukri raba äärde kaks mängu kuue kukega. Kuna metsis on paikne lind ja veedab olulise osa ajast nii pesitsusajal kui ka väljaspool pesitsusaega 3 km raadiuses ümber mängupaiga, on oluline ühtlase metsamassiivi säilitamine kogu metsise elupaigas. Metsise mängupaikade mudeli järgi on sobilikud mängupaigad ka Ellamaa sihtkaitsevööndisse jäävad kooslused.

Kanakull on pesitsenud territooriumil pikema aja jooksul, seda tõendavad mitu pesaleidu. Juba 2011. aastal on selle koha metsaeraldiste takseerikirjelduses mainitud suurt risupesat. 2017. aastal

oli territoorium asustatud. Piirkond on kanakullile soodsas seisus, arvestades, et tegu on olulise metsisealaga, kes on kanakulli üheks saakobjektiks.

Mukri looduskaitsealal ei ole tehtud küll ülepinnalist taimestiku inventuuri, kuid alale jääb väga suures mahus sobivaid kasvukohti kõdu-koralljuurele, sagristarnale ja väikesele käopõllule, mille kohta on vaatlused registreeritud ka keskkonnaregistris.

Mukri looduskaitseala kaitse all hoidmine on põhjendatud ka asjaoluga, et tegemist on Natura võrgustikku kuuluva alaga. Kaitseala asub Mukri looduslalal.

2.3. Kaitstava loodusobjekti tüübi valik

Kaitseala suurim väärtus on hästi säilinud rabamaastik ning kompaktselt paiknevad elupaigad. Kuna kaitsealast moodustavad peamise osa (üle 70%) väärtuslikud kooslused, mis pakuvad ka kaitsealustele liikidele sobilikke elupaiku, siis valitakse loodusobjekti tüübiks looduskaitseala. Hoiuala kaitsekord ei võimalda mitme eri rangusega võõndi moodustamist, mis on eriti oluline häirimistundlike liikide kaitseks. Püsielupaigana kaitstakse ainult konkreetse liigi elupaika, mitte erinevate väärtuste looduskompleksi.

2.4. Kaitstava loodusobjekti välispiir ja võõndite piirid

Kaitseala piiritlemisel on lähtutud põhimõttest, et kaitsealasse on hõlmatud kaitset vajavad loodusväärtused ja loodusväärtustele vajalik puhver ning ala piirid peavad olema looduses võimalikult selgelt tuvastatavad ning üheselt mõistetavad. Seetõttu on piiritlemisel eelistatult kasutatud selgepiirilisi ja ajas vähe muutuvaid objekte (kraavide kaldad, sihid, maaüksused), mõnes kohas ka mõttelisi sirgeid. Mõttelise sirge otsapunktid on esitatud matemaatiliste koordinaatidena kraadi ja minuti vormingus. Kaitseala piir on kantud kaardile, kasutades alusena Eesti põhikaarti (mõõtkava 1 : 10 000) ja maakatastri andmeid.

Mukri looduskaitseala pindala on 2166 ha, millest sihtkaitsevööndisse kuulub 1865 ha ja piiranguvööndisse 301 ha. Kaitseala maaomandist on riigiomandis 1990 ha (sh sihtkaitsevööndis 1832 ha), eraomandis 175 ha (sh sihtkaitsevööndis 34 ha) ja jätkuvalt riigi omandis olevat maad jääb kaitsealale 1 ha (piiranguvöönd).

Võrreldes Vabariigi Valitsuse 3. aprilli 2001. a määrusega nr 134 „Mukri maastikukaitseala kaitseeskiri” suureneb kaitseala pindala 8,2 ha võrra. Kaitseala on vajalik laiendada, sest selle servaaladelt on leitud I ja II kaitsekategooria liike. Sihtkaitsevööndi pindala suureneb 1015 ha võrra. Võrreldes eelneva määrusega, suureneb sihtkaitsevööndi pindala eramaadel summaarselt 15,5 ha võrra. Kaitseala laieneb kaitseta maa arvelt 11 ha, millest riigiomandis olev maa moodustab 6 ha (Käru metskond 53 katastriüksus; 29203:003:0012) ning eraomandis olev maa 5 ha (Kauge kaudastriüksus; 29203:003:1190). Kaitsealasse on tsoneeritud ka sihtkaitsevööndiga külgnevad kraavid (v.a eesvoolud) ning selles osas kaitseala laieneb. Kraavi all mõeldakse rajatist, mille funktsioon on veejuhtimine.

Koogiste sihtkaitsevöönd (varasem nimetus Oinamurru) asub kaitseala põhjaosas. Vööndisse jääb peamiselt kolm katastriüksust: riigiomandisse kuuluv Madukotka (29203:002:0121) ja sellega lõunas piirnev Mukri maastikukaitseala 1 (29301:001:0040) ning osaliselt eraomandis olev Oinamurru-Metsa (29203:002:1487). Kraavid, mis piirnevad sihtkaitsevööndiga, kuuluvad sihtkaitsevööndisse. Seetõttu jäävad vähesel määral vööndisse ka Valastusaunamaa (29203:002:0443), Siberipõllu (29203:002:0004) ja Kärü metskond 53 (29203:003:0012) katastriüksus. Vöönd kulgeb peamiselt mööda kraave ja katastriüksuse piire. Edelaosas kulgeb piir osaliselt, umbes 150 m mööda põhikaardil asuvat metsamaa piiri.

Mukri sihtkaitsevööndi peamise osa moodustab Kärü metskond 53 (29203:003:0012). Tervikuna jääb vööndisse Kärü metskond 132 (29203:003:0148). Vööndisse jäävad osaliselt katastriüksused Merikotka (29203:003:0097), Arvanina (29203:003:1256) ja Orasheina (29203:003:0094). Piir kulgeb mööda kraavide serva ja kraavid kuuluvad sihtkaitsevööndisse. Kraavitus puudutab väikesel alal järgmisi katastriüksuseid: Raudkulli (29203:003:0098), Kärü metskond 125 (29203:003:0143), Tõngi (29203:003:0460), Vanaõue (29203:003:0960), Sillaotsa (29203:003:1104) ja Nõmme (29203:003:1270). Kuna osa loetletud katastriüksusi ei ole täpselt mõõdistatud, võivad need ka vööndist välja jääda, juhul kui kraav ei ole maaüksuse osaks.

Sihtkaitsevööndi kirjeldamist alustatakse põhjapoolsest nurgast. Vöönd kulgeb peamises osas mööda kraave, mis jäävad vööndisse. Tiigi servas kulgeb piir mööda kaldajoont, tiik jääb vööndist välja. Punktis 25,02075494 ja 58,75966035 kulgeb vööndi piir mööda katastriüksuse piiri punktini 25,02737326 ja 58,75449372. Umbes 70-meetrine mõtteline sirge jääb eelneva ning punkti 25,02790286 ja 58,75391585 vahele (kraavide ristumiskoht). Sealt kulgeb piir mööda kraavi kagusse umbes 1 km ning ületab trassi punktide 25,03848486 ja 58,74593156 ning 25,03837710 ja 58,74567793 vahel. Piki kraavi kulgeb piir edelasse umbes 300 m, seejärel ristub kraaviga, mis suundub kagusse. Vööndipiir kulgeb sealt teeni, mis viib rohumaale (Kärü metskond 125, 29203:003:0143). Tee sihtkaitsevööndisse ei jää, piir kulgeb sealt lõunasse kuni truubini. Seejärel kulgeb vöönd lääne poole mööda kraavi, ristub seal kraaviga ning kulgeb algul kagusse ja seejärel edelasse. Kuna siht jääb kraavist itta, jääb see ka vööndist välja. Eidapere–Mukri teed hõlmav katastriüksus 20158 Eidapere–Mukri tee (29203:003:1264) Mukri sihtkaitsevööndisse ei kuulu, niisamuti selle ääres olevad teekraavid samal sirgel. Mõtteline sirge Eidapere–Mukri tee ääres jääb lõikude 25,01871181 ja 58,72952772 ning 25,01807423, 58,73003615 vahele. Sealt kulgeb vöönd mööda Rukkimäe katastriüksust (29201:001:0828) kirdesse, seejärel mööda Rukkimäemetsa katastriüksust (29201:001:0827) loodesse, kuni ristub Kärü metskond 132 katastriüksusega (29203:003:0148), mis jääb vööndisse. Kärü metskond 132 läänenurgast kulgeb mõtteline sirge Arvanina katastriüksuse (29203:003:1256) loodenurka. Sealt edasi kulgeb piir läände ja edelasse mööda kraavi. Seejärel kulgeb piir mööda 20158 Eidapere–Mukri tee katastripiiri loodesse. Vööndi edelaosas kulgeb piir taas mööda kraavi kirdesse, siht jääb vööndist välja. Vööndi loodeosas jääb siht ja tee alguses sihtkaitsevööndisse, sest kraav kulgeb nendest põhja poolt. Mõttelisi sirgeid on kasutatud lõikudes, mille otsapunktide koordinaadid on 24,98859074 ja 58,76052685 ning 24,98921351 ja 58,76069104 samuti 24,99664403 ja 58,76247244 ning 24,99732575 ja 58,76260733.

Ellamaa sihtkaitsevöönd asub Eidapere–Mukri kõrvalmaanteest lõuna pool ja selle moodustavad peamiselt kuus katastriüksust. Vöönd hõlmab terviklikult katastriüksuse Kärü metskond 131 (29203:003:0147), enamiku Kärü metskond 55 (29203:003:0014), Kärü metskond 136

(29203:003:0146) ja Hallrästa katastriüksusest (29203:003:0103). Vööndisse jääb osaliselt ka Kauge (29203:003:1190) ja 20158 Eidapere-Mukri tee katastriüksus (29203:003:1264). Sihtkaitsevööndisse jääb vähesel määral ka teisi katastriüksuseid, kui kraav kuulub kinnistu piiridesse. Kraavi olemasolu võib puudutada katastriüksuseid: Põlluotsa (29203:003:0149), Vana-Vändra veski (29203:003:0300), Põllusaare (29203:003:0542), Saunamurru (29203:003:1257), Piiri (93002:001:0022), Maasiksaare (93002:001:0056), Orava (93002:001:0127), Rabamurru (29203:003:0127) ja Lõuna-Rehemetsa (93002:001:0186).

Alustades põhjapoolseimast nurgast, kulgeb vöönd mööda Eidapere-Mukri tee katastriüksuse piiri kagusse ning ületab truubi juures (Vanaõue katastriüksuse läänenurk) teed punkti 24,99425001 ja 58,73778971, kus asub truup. Sealt kulgeb vööndipiir mööda kraavi ja tiigi kaldajoont (tiik jääb vööndist välja) lõunasse, kusjuures kraavid kuuluvad siin ja edaspidi sihtkaitsevööndisse. Punktist 24,98457434 ja 58,71209323 kulgeb vöönd Kauge katastriüksusel mööda mõttelist sirget punkti 24,98625652 ja 58,71233564. Eelmisest punktist omakorda koordinaatideni 24,98828302 ja 58,71179475. Sealt kulgeb mõtteline sirge edelasse punkti 24,98740733 ja 58,71069783 ja seejärel idasse katastriüksuse piirini punkti 24,98877499 ja 58,71035495. Sealt suundub vööndipiir lõunasse mööda katastriüksuse piiri ja selle mõttelist pikendust, kuni jõuab kraavini punktis 24,98803806 ja 58,70916480. Seejärel järgib vööndipiir Vaki oja. Oja ja kraavi ristumiskohas punktis 24,98326284 ja 58,70019625 kulgeb vööndipiir mööda Kärü metskond 136 katastriüksuse piiri läände. Ristudes Kärü metskond 55 katastriüksuse piiriga, kulgeb vöönd mööda seda lõunasse ja seejärel taas läände. Punktis 24,96736984 ja 58,69801616 kulgeb mõtteline sirge punkti 24,96285726 ja 58,69916962, kust algab kraav. Mööda kraavi kulgeb piir läände ja seejärel edelasse (siht jääb välja). Punktist 24,95345062 ja 58,69831216 kulgeb vöönd mööda kraavi (jääb sisse) põhja poole. Ristudes Nõmme katastriüksusega (jääb välja), kulgeb vöönd edaspidi mööda Kärü metskond 55 (29203:003:0014) välispiiri (Massu jõgi jääb välja). Punktis 24,94467672 ja 58,70740489, kus jõgi ristub kraaviga, kulgeb vöönd mööda kraavi põhja poole punkti 24,94969936 ja 58,71459154, millest edasi kulgeb see mööda katastriüksuse piiri Hallrästa katastriüksuseni. Mööda Hallrästa katastriüksust kulgeb piir Massu jõeni, mis jääb kaitsealast välja. Mööda Massu jõe vasakut kallast kulgeb piir põhja poole kinnistu piirini ja sealt mööda kulgeb vöönd Hallrästa katastriüksuse kirdenurka. Hallrästa kirdenurgast kulgeb piir mööda Kärü metskond 55 (29203:003:0014) katastriüksust kuni Saunamurru (29203:003:0014) katastriüksuseni, kust algab kraav (jääb vööndisse). Sealt edasi kulgeb vöönd mööda kraavi põhja poole kuni Meistri-Metsa (29201:001:03179) katastriüksuse (jääb välja) kagunurka. Vöönd kulgeb mööda Kärü metskond 55 katastriüksuse piiri. Kraavide ristumiskohas punktis 24,97455602 ja 58,74320067 kulgeb vöönd mööda kraavi ida poole, seejärel taas põhja poole. Mõtteline sirge jääb punktide 24,97760330 ja 58,74435874 ning 24,97948215 ja 58,74526765 vahele.

Väike-Mukri sihtkaitsevöönd jääb Kärü metskond 53 (29203:003:0012) ja 20158 Eidapere-Mukri tee (29203:003:1264) katastriüksusele. Külgnevad teekraavid on jäetud sihtkaitsevööndist välja. Mõttelisi sirgeid on vööndis mitu. Lääneküljel jääb sirge punktide 25,02983789 ja 58,72942789 ning 25,03192895 ja 58,72978421 vahele. Järgnev sirge jääb eelneva punkti ja koordinaatide 25,03400954 ja 58,72801961 vahele. Lõunas külgneb vöönd kraaviga, mis jääb kaitsealast välja. Idaküljel jääb mõtteline sirge punktide 25,03627858 ja 58,72816613 ning 25,03313297 ja 58,73087386 vahele. Loodeküljel kulgeb mööda kraavi.

Saarepõllu piiranguvööndisse jääb osaliselt Oinamurru-Metsa (29203:002:1487), Tondipea (29203:002:0120) ja Kärü metskond 53 (29203:003:0012) katastriüksus. Vähesel määral jääb vööndisse ka Mukri maastikukaitseala 1 (29301:001:0040) katastriüksus. Põhjaosas külgneb vöönd Koogiste sihtkaitsevööndiga. Idaosas kulgeb piir mööda kraavi (jääb vööndisse), kuni ristub sellega. Lääneosas kulgeb piir mööda katastriüksuse piiri. Mõtteline sirge jääb punktide 24,98776278 ja 58,77057967 ning 24,98119697 ja 58,77423083 vahele.

Mukri piiranguvööndisse jäävad katastriüksused Aruheina (29203:002:0119), Kõrboja (29301:001:0009), Kanakulli (29203:002:0122), Kurikse (29203:002:0027), Tõngi (29203:003:0460), Sillaotsa (29203:003:1104), Raudkulli (29203:003:0098), Rukkimäe (29201:001:0828), Rukkimäemetsa (29201:001:0827) ja Vanaõue (29203:003:0960). Osaliselt jäävad vööndisse Arvanina (29203:003:1256), Kärü metskond 53 (29203:003:0012), Kärü metskond 125 (29203:003:0143), Orasheina (29203:003:0094), Merikotka (29203:003:0097), Madise (29203:003:0453), Loorkulli (29203:002:0123), Panga (29203:002:0051), Metsavahi (29201:001:0218) ja Kuntsometsa (29301:001:0229) katastriüksus.

Põhjapoolse lahustüki põhjapoolne vööndi külg kulgeb mööda kraavi (jääb vööndist välja). Sealt edasi kulgeb piir mööda Imsi oja paremkallast, kuni ristub kraaviga punktis 25,04688773 ja 58,74437757. Piki kraavi vasakkallast kulgeb vööndi piir kuni Mukri sihtkaitsevööndini ja järgib seda. Lääneosas kulgeb piir mööda kraavi (jääb vööndisse). Ristuv kraav, mis kulgeb läände, jääb vööndist välja. Alemäe katastriüksuse (29203:003:0820) kirdenurgast suundub mõtteline sirge punkti 24,98205850 ja 58,76333571, kus hakkab siht (jääb välja). Mööda sihti ja kraavi (jääb vööndist välja) ning mööda Muru katastriüksuse (29203:003:0530) piiri (jääb vööndist välja) kulgeb vöönd punktini 25,00334499 ja 58,76858723. Sealt kulgeb mõtteline sirge punkti 25,00580939 ja 58,77059909.

Lõunapoolse lahustüki põhja- ja idakülg piirneb sihtkaitsevööndiga. Lõunaosas kulgeb piir mööda katastriüksuse piiri, v.a Metsavahi (29201:001:0218) katastriüksuse puhul, kus piir kulgeb mööda teed ja kraave (jäävad välja). Väikeses ulatuses kulgeb piir mööda kraavi ka Rukkimäemetsa (29201:001:0827) ja Rukkimäe (29201:001:0828) katastriüksusel. Sealt edasi kulgeb vöönd mööda katastripiire loodesse kuni sihtkaitsevööndini ja järgib seda.

Reonda piiranguvöönd koosneb kolmest lahustükist. Vööndisse jäävad osaliselt Reonda-Sepa (29203:003:0018 ja 29203:003:0017), Aadu (29203:003:0191), Tagapere (29203:003:0982) ja Kärü metskond 55 (29203:003:0014) katastriüksus. Põhjapoolne lahustükk piirneb idast ja lõunast sihtkaitsevööndiga. Läänes kulgeb piir mööda Massu jõe vasakkallast ja põhjas mööda kraavi (jääb välja). Piiranguvööndi keskmine lahustükk piirneb põhjast ja idast sihtkaitsevööndiga. Lõunas piirneb vöönd Tagapere katastriüksuse lõunapoolse küljega. Läänepoolses piirneb vöönd Massu jõe vasakkaldaga, seda kuni sihtkaitsevööndi piirini. Vööndi lõunapoolne lahustükk (Kärü metskond 55) piirneb idaosas sihtkaitsevööndiga. Kaguosas jääb mõtteline sirge sihtkaitsevööndi nurgapunkti ja Ellamaa-Salu (29203:003:0025; jääb välja) katastriüksuse kirdenurga vahele. Edasi kulgeb piir mööda katastriüksust, kuni see ristub taas sihtkaitsevööndiga.

2.5. Kaitsekord

2.5.1. Kaitsekorra kavandamine

Kaitsekorra väljatöötamisel on arvestatud kaitsealal asuvate loodusväärtuste ning kaitseala tsoneeringule ja kaitse-eeskirjale koostatud eksperdiarvamusega (T. Kark, 2015; Ekspertarvamus Mukri maastikukaitseala kaitse-eeskirja eelnõule ja tsoneeringule). Kaitseala soid on inventeerinud Eestimaa Looduse Fond 2019. aastal. Metsad on valdavas osas inventeeritud Natura pilootprojekti käigus eelmise kümnendi alguses. Keskkonnaamet on teinud metsaelupaikades inventuure 2017. ja 2020. aastal.

Eksperdihinnanguga ei arvestata täielikult, sest hilisemaid paikvaatlusi tehes on saadud täpsemat infot. Erinevalt eksperdi hinnangust peetakse oluliseks kaitsta Oinamurru-Metsa katastriüksusele (29203:002:1487) jäävaid vanu metsaosi, mis vastavad vanade loodumetsade (9010*) tunnustele. Katastriüksusele jäävad metsad moodustavad terviku must-toonekure pesametsaga. Eksperdihinnangu järgi ei ole argumente, et määrata Orasheina katastriüksuse (29203:003:0094) metsaosad sihtkaitsevööndisse. Kuna alal on registreeritud metsise elupaik ja seal paiknevad üle 70-aastased märja kasvukohatüübi männikud, on otstarbekas kaitse-eesmärgiks oleva liigi elupaiku rangemalt kaitsta.

Kaitse-eeskirjaga kehtestatavad piirangud on sätestatud ulatuses, mis tagavad kaitsealal olevate liikide ja looduslike elupaikade soodsa seisundi ning on proportsionaalsed muude huvide suhtes.

Kaitseala kaitse-eeskiri seab kitsendused omandiõigusele (Eesti Vabariigi põhiseaduse; edaspidi *PS*; § 32). Keskkonda mõjutava tegevuse õigusliku regulatsiooni aluseks on *PS* §-st 5 tulenev loodusvarade ja loodusressursside kui rahvusliku rikkuse säästva kasutamise põhimõte. Elu- ja looduskeskkonna säästmise ja sellele tekitatud kahju hüvitamise kohustus tuleneb *PS* §-st 53. Tulenevalt *PS* §-dest 5, 32 ja 53 ning keskkonnaseadustiku üldosa seaduse ja looduskaitse seaduse alusel võib omandiõigust piirata. Omandiõiguse põhiollemuse säilimiseks peavad seadusest tulenevad piirangud olema proportsionaalsed ehk piirangu eesmärgi saavutamiseks sobivad, vajalikud ja mõõdukad. Kaitse-eeskirjaga piirangute seadmise eesmärk on alal leiduvate loodusväärtuste säilimine. Ühtlasi täidetakse loodusdirektiivist riigile tulenev kohustus tagada loodusväärtuste kaitse Natura 2000 võrgustiku alal. Neid eesmärke saab lugeda õiguspäraseks, kuna abinõud, mis soodustavad eesmärgi saavutamist, on õiguslikult sobivad: kaitsekorra muutmine ja loodusväärtusi kahjustavatele tegevustele piirangute seadmine aitab kaasa kaitseala eesmärkide täitmisele. Abinõu on vajalik, kui eesmärki ei ole võimalik saavutada mõne teise isikut vähem koormava abinõuga, mis on vähemalt sama efektiivne. Kaitse-eeskirja regulatsiooni eesmärgi (loodusväärtuste säilimine) täitmiseks ei ole muid vähemalt sama efektiivseid, kuid isikuid vähem koormavaid meetmeid. Abinõu mõõdukuse üle otsustamiseks tuleb kaaluda ühelt poolt isikutele antud õigusesse sekkumise ulatust ja intensiivsust, teiselt poolt aga eesmärgi tähtsust. Eesti ja Euroopa loodusväärtuste säilimine on oluline eesmärk. Alale kaitse tagamise ja tegevustele piirangute seadmisega ala loodusväärtused säilivad, loodusväärtusi kahjustavate tegevuste elluviimisel need hävivad.

Metsandus- ja kaevandusalase ettevõtluse korral on teada risk, et tegevust ei saa võimaldada juhul, kui see kahjustab loodust või elukeskkonda. Ettevõtlusvabadus ei anna isikule õigust eeldada, et ettevõtluse huvides on võimalik kasutada kaitset väärivaid loodusväärtusi (nt metsa, turvast). Omandiõigus ja ettevõtlusvabadus ei ole piiramatud õigused. Kaitse-eeskirjaga alale seatud eesmärk kaalub üles omandiõiguse ja ettevõtlusvabaduse riive. Järgnevates kaitsekorra peatükkides on esitatud kitsenduste kaupa põhjendused, miks need piirangud on vajalikud.

Vastavalt kaitsekorra eripärale ja majandustegevuse piiramise astmele on kaitseala tzoneeritud neljaks sihtkaitsevööndiks ja kolmeks piiranguvööndiks. Leebem kaitsereežiim seab ohtu kaitseala eesmärkide saavutamise, kuna ei võimalda tagada elupaigatüüpide ja liikide elupaikade säilimist. Kaitsealale on moodustatud juurde kaks sihtkaitsevööndit (Ellamaa ja Väike-Mukri) senise piiranguvööndi ja kaitseta maa arvelt, et tagada soo- ja metsaelupaigatüüpide ning mitme kaitsealuse liigi vajaduspõhine kaitse.

Pilliroo ja adru varumist ei ole kaitse-eeskirjaga reguleeritud, kuna kaitsealal asuvas rabajärves ei kasva neid taimi esinduslikus mahus.

2.5.2. Kaitsekorra üldpõhimõtted

Kaitse-eeskirja kohaselt on inimestel lubatud viibida, püüda kala, korjata marju, seeni ja muid metsa kõrvalsaadusi kogu kaitsealal, välja arvatud Koogiste sihtkaitsevööndis 15. märtsist 31. augustini. Liikumispiirang Koogiste sihtkaitsevööndis on kehtestatud häirimistundliku must-toonekure soodsa seisundi tagamiseks. Sellel perioodil hõivab liik pesitsusterritooriumi ja kasvatab järglasi, kuni need muutuvad iseseisvateks. Piirangu seadmine tugineb keskkonnaministri 3. juuli 2006. a määrusele nr 43 „Must-toonekure ja suur-konnakotka püsielupaikade kaitse alla võtmine ja kaitse-eeskiri”.

Telkimine on lubatud piiranguvööndis ning kohas, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud. Telkimine sihtkaitsevööndis selleks ettevalmistamata kohas on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. Lõkke tegemine on kaitsealal lubatud õuemaal ning kohas, mis on kaitseala valitseja nõusolekul selleks ette valmistatud ja tähistatud. Lõkke tegemine selleks ettevalmistamata kohas on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul.

Kaitsealal ei ole ette valmistatud ja tähistatud lõkke- ja telkimiskohta. Ettevalmistatud lõkkekoht koos katusealusega asub Eidapere–Mukri tee ääres, kaitseta maal. Ala asub kohe kaitseala kõrval, Mukri loodusraja otspunktis. Õuemaal on lõkke tegemine lubatud, kuna seal on tagatud järelevalve ja seal ei leidu kaitse-eesmärgiks olevaid kooslusi. Lõkke tegemise piirang on vajalik tuleohtlike koosluste kaitseks. Ala asub peamises ulatuses turbapinnasel, mida on ka kuivendatud. Kuiva pinnasega võib tuli kiiresti levida, samas on alale raske ligi pääseda. Piiranguvööndis on telkimine lubatud, sest kaitse-eesmärke see ei ohusta. Sihtkaitsevööndis on tegevuse kooskõlastamine vajalik, et tagada kaitse-eesmärkide soodne seisund. Alal leidub mitu häirimistundlikku liiki, seega soovib kaitseala valitseja seada vajaduse korral piiranguid. Füüsilise isiku või eraõigusliku juriidilise isiku omandis oleval kinnisasjal (sh õuealal) telkimisel ja lõkke tegemisel tuleb arvestada keskkonnaseadustiku üldosa seaduse §-des 35 ja 36 sätestatuga.

Sõidukiga sõitmine on lubatud teedel, jalgrattaga ka radadel. Ehitusseadustiku § 92 lõike 1 kohaselt on tee inimeste, sõidukite või loomade liikumiseks või liiklemiseks ettenähtud rajatis. Kaitseala teedel sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmisele kohalduvad liiklusseaduses sätestatud nõuded ja piirangud. Sealhulgas tuleb arvestada, et maastikusõidukit tohib teel liikumiseks kasutada liiklusseaduse §-s 154 nimetatud juhul, st jõgede, teede ja muude takistuste ületamiskohtades ning lumega kaetud teel, mis ei ole mootorsõidukitele ajutiselt läbitav, ning teel, kus seda lubab sellekohane liikluskorraldusvahend, samuti politsei- ja tollitöötajad ametiülesannete täitmisel, haige toimetamisel haiglasse, päästetööde tegemisel ning muudel juhtudel, mis on seotud ametiülesannete täitmisega (nagu elektri- ja sideliinide hooldus- ja parandustööde tegemine või muud sellised tegevused). Muudel juhtudel sõidukiga ja maastikusõidukiga sõitmine on lubatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel, kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel, kaitse-eeskirjaga lubatud töödel, piiranguvõndis ehitise hooldamiseks ning metsamajandus- ja põllumajandustöödel. Muudel tingimustel pole väljaspool teid sõitmine lubatud, sest see kahjustab tõenäoliselt ala taimkatet ja seeläbi maastikuilmet. Lisaks leidub kaitsealal mitu kaitsealuste liikide kasvukohta.

Kaitsealal on keelatud ujuvvahendiga sõitmine. Eidapere järv ega rabalaukad ei ole ujuvvahendiga sõitmiseks sobilikud, kuna need paiknevad keset rabamassiivi ja on väga tallamisõrnade kallastega. Lisaks ohustavad lokaalset vee-elustikku ujuvvahendiga levivad liigid. Piiranguga tagatakse järvede hea looduslik seisund.

Kaitsealal on lubatud jahipidamine, välja arvatud viibimise keelu ajal Koogiste sihtkaitsevööndis ning Mukri sihtkaitsevööndis 1. märtsist 31. juulini, kus inimese viibimise keeldu ei ole. Jahipidamise ajaline piirang on vajalik, et tagada häirimistundlikele liikidele rahu. Metsis alustab märtsi keskel mänguga. Pesakonnad elavad koos emalinnuga sügiseni. Häirimise korral jätab emalind pojad üksi ja nende ellujäämine, eriti jahedate ilmadega, on küsitav. Kuna jahipidamine häirib poegadega linde oluliselt rohkem kui lihtsalt inimese viibimine elupaigas, on jahipidamise ajaline piirang ka metsise elupaigas vajalik. Väljaspool pesitsusega seotud tegevusi ja pärast poegade iseseisvumist ei kahjusta jahipidamine kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist. Jahipidamise ajaline piiramine on Mukri looduskaitsealal kaitse-eesmärgist tulenevalt vajalik ja piirangu seadmisel on lähtutud looduskaitseadusest ja metsise kaitse korraldamise tegevuskava uuest eelnõust.

Lautri või paadisilla püstitamist kaitse-eeskirjaga ei reguleerita, sest kaitsealal puuduvad veekogud, millel lubatakse ujuvvahendiga sõitmist.

2.5.3. Tegevuste kooskõlastamine kaitseala valitsejaga

Tegevused, mis on keelatud, kui selleks ei ole kaitseala valitseja nõusolekut, on määratud vastavalt looduskaitseaduse § 14 lõikele 1. Kaitseala valitseja nõusolekuta on kaitsealal keelatud muuta katastriüksuse kõlvikute piire ja sihtotstarvet, koostada maakorralduskava ja teha maakorraldustoiminguid, kehtestada detailplaneeringut ja üldplaneeringut, lisasöötaja jahiulkeid, lubada ehitada ehitusteatisel kohustusega või ehitusloakohustuslikku ehitist, anda projekteerimistingimusi ja anda ehitusluba ning rajada uut veekogu, mille pindala on suurem kui viis ruutmeetrit, kui selleks ei ole vaja anda veeluba, ehitusluba ega esitada ehitusteatisi.

Kaitseala valitseja ei kooskõlasta tegevust, mis kaitse-eeskirja kohaselt vajab kaitseala valitseja nõusolekut, kui see võib kahjustada kaitseala kaitse-eesmärkide saavutamist või kaitseala seisundit. Kui tegevust ei ole kaitseala valitsejaga kooskõlastatud või tegevuses ei ole arvestatud kaitseala valitseja kirjalikult seatud tingimusi, mille täitmisel tegevus ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärgi saavutamist või kaitseala seisundit, ei teki isikul, kelle huvides nimetatud tegevus on, vastavalt haldusmenetluse seadusele õiguspärast ootust sellise tegevuse õiguspärasuse osas.

Praktikas on tingimuste esitamine kõige enam kasutatav võtte, millega välditakse kaitsealadel majandustegevuse kahjustavat mõju. Tingimuste seadmine on võimalik, kui planeeritud tegevus ei kahjusta kaitse-eesmärke.

2.5.4. Sihtkaitsevöönd

2.5.4.1. Sihtkaitsevööndi eesmärgid

Sihtkaitsevöönd on kaitseala maa- või veeala seal väljakujunenud või kujundatavate looduslike ja poollooduslike koosluste säilitamiseks. Kaitsealal on neli sihtkaitsevööndit: Ellamaa sihtkaitsevöönd, Mukri ja Väike-Mukri sihtkaitsevöönd ning Oinamurru sihtkaitsevöönd.

Ellamaa ja Mukri sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on looduse mitmekesisuse ja maastikuilme säilitamine, koosluste loodusliku seisundi taastamine ning loodusdirektiivi elupaigatüüpide, kaitsealuste liikide ja nende elupaikade kaitse. Loodusdirektiivi I lisa elupaigatüübid on huumustoitelised järved ja järvikud (3160), rabad (7110*), rikutud, kuid taastumisvõimelised rabad (7120), siirde- ja õõtsiksood (7140), nokkheinakooslused (7150), vanad loodusemetsad (9010*), rohunditerikkad kuusikud (9050), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080*) ning siirdesoo- ja rabametsad (91D0*). Need kooslused katavad kaitsealast väga suure ala ja moodustavad kokku tervikliku ökosüsteemi. Nende kaitse on otseses seoses elustiku säilitamise ja maastikuilmega. Koosluste säilitamine võimaldab liikidel vabalt levida ja tagab nende soodsa seisundi. Vööndites on registreeritud nii metsisemänge kui ka haruldasemate kaitsealuste liikide kasvukohti. Eelmisel sajandil, enne kaitseala moodustamist, on alale kaevatud kuivenduskraave, millel on ala väärtustele negatiivne mõju. Seetõttu on oluline, et tulevikus taastatakse inimtegevuse käigus tugevamini mõjutatud piirkonnad looduslikumaks.

Koogiste ja Väike-Mukri sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärk on metsakoosluste loodusliku arengu tagamine ning kaitsealuste liikide ja nende elupaikade kaitse. Loodusdirektiivi I lisa elupaigatüüp, mida kaitstakse, on vanad loodusemetsad (9010*). Vöönditega kaitstakse must-toonekurge ja kanakulli ning nende elupaiku.

2.5.4.2. Lubatud tegevused sihtkaitsevööndis

Sihtkaitsevööndis on lubatud rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistatud ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistatud kohas. Ellamaa sihtkaitsevööndisse, mis oli varem piiranguvöönd, on rajatud külastustaristu ehk ettevalmistatud koht. Kuna suurem inimhulk ei ole mõjutanud olemasolevat laudrada kasutades ja vaatetorni külastades kaitseala väärtusi negatiivselt, puudub vajadus tegevust piirata. Ettevalmistatud kohana käsitletakse ka sihtkaitsevööndisse jäävaid teid,

mida on võimalik kasutada näiteks jooksuüritustel. Teisi kaitseala valitseja poolt ettevalmistatud kohti kaitsealal ei asu.

Sihtkaitsevööndis on lubatud kuni 20 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ette valmistamata kohas, välja arvatud Mukri sihtkaitsevööndis 1. märtsist 31. maini, Väike-Mukri sihtkaitsevööndis 1. märtsist 31. augustini ning Koogiste sihtkaitsevööndis viibimise keeluga ajal. Piirang võimaldab vältida suuremaid rahvakogunemisi kohtades, millega võib kaasneda oluline häiring tundlikule elukeskkonnale. Sügistalvisel ajal kaitse-eesmärgiks olevad linnuliigid ei pesitse ega mängi, seega ei ole väikese rahvaürituse lubamine neis kohtades häiriva mõjuga. Ellamaa sihtkaitsevööndisse jäävas rabas ei ole inventeeritud I ja II kaitsekategooria ohustatud linnuliike, seetõttu võib seal korraldada väiksemaid rahvaüritusi (kuni 20 osalejaga) ilma kaitseala valitseja nõusolekuta aasta läbi. Ajaline piirang on vajalik, et tagada häirimistundlikele liikidele rahu sigimisperioodil ja poegade üleskasvatamisel. Häiring võib peletada vanalinnud alalt ning rikkuda metsisemängu või jätta munad/pojad kaitseta.

Rohkem kui 20 inimesega rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. Piirang on vajalik, sest rabapinnas on tallamisõrn ja kaitsealal on registreeritud mitu kaitsealuste liikide elupaika. Suurematel rahvaüritustel võib olla oluline mõju kaitse-eesmärkidele.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutööd ning loodusliku veerežiimi taastamine Mukri ja Ellamaa sihtkaitsevööndis. Maaparandussüsteemil on tugev negatiivne mõju lokaalsele elurikkusele, sest kaitseala peamise osa moodustab rabamaastik, mille soodne seisund sõltub liigvee olemasolust. Ka ümbritsevad metsaalad on suuresti kujunenud soistes tingimustes ja sõltuvad stabiilsest looduslikust veerežiimist. Mukri looduskaitsealal paiknevad metsa- ja soosalad on kraavitusest mõjutatud, samas väheneb ajaga kraavide toime ja sellega ka nende negatiivne mõju. Sihtkaitsevööndi piiril olevad kraavid on arvatud sihtkaitsevööndisse, et kaitseala valitseja saaks hinnata kraavide, sh eesvoolude hooldamise ja rekonstrueerimisega kaasnevat mõju. Maaparandussüsteemide hoiutööd on piirnevatel kuivendusrajatistel võimalik lubada vaid siis, kui need ei kahjusta kaitse-eesmärke oluliselt. Kuna kaitseala soo- ja metsakooslused on kuivendusest mõjutatud, võib osutada vajalikuks loodusliku veerežiimi taastamine kraavide sulgemise teel. Loodusliku veerežiimi taastamiseks vajalikud tööd planeeritakse kaitsekorralduskavaga ja nende tegemiseks on vajalik kaitseala valitseja nõusolek.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud koosluse kujundamine Ellamaa ja Mukri sihtkaitsevööndis vastavalt kaitse-eesmärgile. Kuivenduse tõttu on osa kooslusi teisenenud, näiteks on lagealad muutunud metsasemaks või alusmets muutunud oluliselt tihedamaks võrreldes algse seisuga. Rabade taastamisel võib osutada vajalikuks puude eemaldamine. Metsise elupaikades võib osutada vajalikus puude harvendamine. Sellist tegevust saab kaitsealal planeerida, kui teadustegevus tõendab selle vajalikkust ja see ei mõjuta teisi kaitse-eesmärke olulisel määral.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud kaitsealuste liikide elutingimuste säilitamiseks vajalik tegevus. Mõeldakse tegevusi, mis tagavad kaitse-eesmärgiks olevatele liikidele soodsama seisundi. Näiteks võib osutada vajalikuks paigaldada must-toonekurele tehispesa.

Kaitseala valitseja nõusolekul on sihtkaitsevööndis lubatud olemasolevate rajatiste hooldustööd. Ellamaa sihtkaitsevööndis asub Riigimetsa Majandamise Keskuse rajatud laudrada ja vaatetorn koos infotahvlite ja muu taristuga, mis vajab aja jooksul hooldustööd. Lisaks läbib sihtkaitsevööndeid Eidapere–Mukri tee, mida on tarvis hooldada. Ka jääb sihtkaitsevööndisse tuletõrje veevõtukohti. Need hooldustegevused, mis olemasolevat olukorda väljaspool teed ei muuda ja mille mõjuala ei ulatu teekatte servast ja regulaarselt hooldatavast teepennrast või tee muldkeha nõlvadest väljapoole, ei avalda kaitseala kaitse-eesmärkidele mõju ega muuda kaitseala väärtuste seisundit. Seega ei ole nendeks tegevusteks kooskõlastus vajalik. Sellisteks tegevusteks on näiteks prahi koristamine, niitmine tee servast ja teekraavi nõlvadelt (soovitame teepervesid kaitsealal niita võimalikult harva, et soodustada liigilist mitmekesisust), lume- või libedustõrje tegemine, teekatte parandamine, kruusatee hõõveldamine, olemasolevate tähispostide või teepiirete vahetamine, tähispostide paigaldamine tee muldkehasse. Samuti pole kooskõlastus vajalik otsese ohu kõrvaldamiseks, näiteks teele kukkunud puu eemaldamiseks. Umbrohu tõrjumine kemikaalidega ei ole kaitsealal lubatud. Kaitseala valitseja nõusolek on vajalik, kui planeeritakse tegevusi teekatte servast ja regulaarselt hooldatavast teepennrast või muldkeha nõlvadest väljaspool (sh ka tee kaitsevööndis) ning veerežiimi muutvaid töid või pinnasetöid, mis võivad mõjutada kaitseala väärtusi ja mis muudavad olemasolevat olukorda väljaspool teed. Sellisteks tegevusteks on näiteks pinnasetööd tee kaitsevööndis, sette eemaldamine teekraavidest, puude ja põõsaste eemaldamine tee kaitsevööndist, tee servas kasvavate suurte dekoratiivsete puude või alleepuude võrade kärpimine, uute viitade, valgustuspostide või teepiirete paigaldamine. Kui tegevusega kaasneb vajadus sõita sõidukiga väljaspool teid, on selleks samuti vajalik kaitseala valitseja nõusolek. Sihtkaitsevööndisse olemasolevaid hooneid ei jää.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud tee, tehnovõrgu rajatise või tootmisotstarbeta rajatise püstitamine kaitseala tarbeks. Kaitsealal võib osutada vajalikuks täiendatava infotahvli, istepingi vms rajamine. Kaitseala sihtkaitsevööndisse on valitud valdavalt kõrge väärtusega kooslused, kus uute objektide ehitamine on üldjuhul kahjustava toimega. Seetõttu soovib kaitseala valitseja nende tegevuste mõju enne hinnata.

2.5.4.3. Keelatud tegevused sihtkaitsevööndis

Kaitsealal on keelatud majandustegevus ja loodusvarade kasutamine, arvestades määruses sätestatud erisusi. Seega on keelatud tegevused, mis ei lähtu sihtkaitsevööndi kaitse-eesmärkidest, kuna tegevuste käigus võivad hävida kaitsealused liigid ja kooslused, mille säilitamine on sätestatud kaitse-eesmärgina. Vastavalt majandustegevuse seadustiku üldosa seadusele on majandustegevus iga iseseisvalt teostatav, tulu saamise eesmärgiga püsiv tegevus, mis ei ole seadusest tulenevalt keelatud. Tegevus, mille suhtes on kehtestatud teatamis- või loakohustus, loetakse samuti majandustegevuseks ka juhul, kui selle eesmärk ei ole tulu saamine. Seega kõik kaitse-eeskirja kaitsekorra üldpõhimõtete peatükis või sihtkaitsevööndi peatükis reguleeritud tegevused, mis on määrusega lubatud ja mida tehakse tulu saamise eesmärgiga, ning tegevused, mis on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul ja millega kaasneb teatamis- või loakohustus, on kaitsealal lubatud majandustegevus. Kaitse-eeskirjaga lubatakse sihtkaitsevööndis majandustegevust, mis ei kahjusta kaitseala kaitse-eesmärki või seisundit. Kaitse-eeskirjaga ei tehta olulisi leevendusi majandustegevuse ja loodusvarade kasutamisele, kuna need tegevused seaksid ohtu kaitseala loodusväärtuste säilimisele.

Koogiste sihtkaitsevööndis on keelatud inimeste viibimine 15. märtsist kuni 31. augustini, välja arvatud järelevalve- ja päästetöödel, kaitseala valitsemise ja kaitse korraldamisega seotud tegevusel ning kaitseala valitseja nõusolekul teostataval teadustegevusel. Liikumispiirangu seadmise aluseid on selgitatud kaitsekorra üldpõhimõtete peatükis. Piirangud on vajalikud, et tagada must-toonekurele pesitsusaegne rahu. Koogiste sihtkaitsevööndis on lubatud sel ajal viibida vaid nimetatud olukordades.

2.5.5. Piiranguvöönd

2.5.5.1. Piiranguvööndi eesmärgid

Piiranguvöönd on kaitseala osa, mis ei kuulu sihtkaitsevööndisse. Kaitsealal on kolm piiranguvööndit: Mukri, Reona ja Saarepõllu. Mukri ja Saarepõllu piiranguvööndi kaitse-eesmärk on maastikuilme ja metsa bioloogilise mitmekesisuse säilitamine ning häirimistundlike ja kaitsealuste liikide kaitse. Reonda piiranguvööndi kaitse-eesmärk on maastikuilme ja metsa bioloogilise mitmekesisuse säilitamine ning kaitsealuste liikide kaitse.

Piiranguvöönd on puhervöönd, mis soodustab kogu elustiku, k.a vana metsaga seotud liikide paljunemist ja levikut. Kuigi piiranguvööndis on kaitseala valitseja nõusolekul majandustegevus lubatud ning sealsed elupaigad ei säili pikas perspektiivis, tagab piiranguvööndi kaitsekord elustiku mitmekesisuse kaitse liikidele tundlikul perioodil ja pikema aja jooksul paremini kui kaitseta metsade puhul.

2.5.5.2. Lubatud tegevused piiranguvööndis

Kaitseala piiranguvööndis on lubatud majandustegevus, arvestades määrusega sätestatud erisustega. Eeskätt mõeldakse, et piiranguvööndis on võimalik metsa majanduslikul eesmärgil kasutada, arvestades, et sellel tegevusel on piirangud. Samuti on kaitsealal lubatud kuni 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas, välja arvatud Saarepõllu piiranguvööndis 15. märtsist kuni 31. augustini. Rohkem kui 50 osalejaga rahvaürituse korraldamine selleks ettevalmistamata ja kaitseala valitseja nõusolekul tähistamata kohas on lubatud kaitseala valitseja nõusolekul. Müra suhtes on tundlikum Saarepõllu piiranguvöönd, sest läheduses pesitseb häirimistundlik liik. Üle 50 osalejaga üritused on vaja Keskkonnaametiga kooskõlastada, et vältida kaitse-eesmärgiks olevate liikide häirimist ja ohustamist. Kaitseala piiranguvööndis võib kasvada või pesitseda kaitsealuseid liike, kellele kehtib looduskaitseaduse § 55 järgi isendikaitse. Kaitseala valitseja soovib veenduda, et planeeritavad tegevused ei kahjustaks ala elustikku. Üldiselt ei sobi kaitseala metsaosad rahvaürituste korraldamiseks, sest pinnas on enamasti märg. Vajadus selliste tegevuste järgi on eeldatavasti väike.

Kaitseala valitseja nõusolekul on piiranguvööndis lubatud ehitise püstitamine. Piiranguvööndis on ehitustegevus lubatud juhul, kui sellega ei kahjustata kaitse-eesmärke. Kaitseala valitseja hindab ehitustegevuse sobivust planeeritud piirkonda ja seab vajaduse korral loa kooskõlastamiseks (eeskätt maatulundusmaal) lisatingimusi. Olemasolevate ehitiste lähedusse ehk õuealadele ehitamist üldiselt lubatakse, sest sellega ei mõjutata ala üldmuljet oluliselt. Uued ehitised ei tohi

hakata maastikupildis domineerima. Saarepõllu piiranguvööndisse ei ole võimalik rajada hooneid, sest pidev inimeste toimetamine võib häirimistundliku liigi alalt ära peletada. Metsamaale ehitamine ohustab piiranguvööndite kaitse-eesmärke, seetõttu on oluline vältida hoonete rajamist metsamaale.

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine. Tuletõrje veevõtukohtad, tiigid jt sellised veekogud pakuvad tihtipeale elupaiku kiilidele, konnadele jt kaitsealustele liikidele. Tegevus valel ajal võib nende liikide seisundit kahjustada, mistõttu soovib kaitseala valitseja tegevuse mõju hinnata.

2.5.5.3. Keelatud tegevused piiranguvööndis

Piiranguvööndis on keelatud uue maaparandussüsteemi rajamine. Veerežiimi muutmine võib olla olulise keskkonnamõjuga tegevus, mis mõjutab kooslusi ja liikide seisundit negatiivselt. Suurt piirkonda hõlmava tegevuse mõju ulatub ka ümbritsevatele aladele, sh Mukri ja Ellamaa rabale. Kuivendav mõju muudab loodusmaastike kasvukoha- ja elupaigatingimusi ning seeläbi koosluste liigilist koosseisu ja mitmekesisust. Seega ei ole võimalik lubada uute maaparandussüsteemide rajamist, sest kuivendusvõrgud on niigi sealset piirkonda mõjutanud.

Piiranguvööndis on keelatud maavara kaevandamine. Turba kaevandamine hävitaks kaitseala maastikulme, kaitstavad soo- ja metsaelupaigad, mis paiknevad maavarade peal. Samuti hävitaks kaevandamine kaitse-eesmärgiks olevate liikide elupaiku ja kasvukohti. Maapõueseaduse § 95 lõike 1 järgi on maavara ning maavarana arvele võtmata kivimit, setendit, vedelikku ja gaasi füüsilisest isikust kinnisasja omanikul õigus talle kuuluva kinnisasja piires võtta kaevandamisloata isiklikus majapidamises kasutamise eesmärgil. Majanduslikel eesmärkidel kaevandamine eeldab suuri pinnasetõid, mis on kaitse-eesmärkidele väga ebasoodne.

Piiranguvööndis on biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine keelatud, välja arvatud õuemaal. Keeld on vajalik, et hoida elustiku mitmekesisust loodusmaastikes. Aktiivses kasutuses põllumaad kaitsealal ei ole. Põhikaardil olev põllumaa Kärü metskond 125 katastriüksusel (29203:003:0143) on tegelikkuses karjamaa, mille liigiline mitmekesisus on arvestatav. Seetõttu ei ole seda rohumaad enam võimalik põllumaaks muuta.

2.5.5.4. Metsa majandamine piiranguvööndis

Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud aegjärgne ja häilraie langi pindalaga kuni kaks hektarit, kusjuures kaalutud keskmine vanus peab raie tegemiseks männienamusega puistutes olema suurem kui 100 aastat, kuuseenamusega puistutes suurem kui 90 aastat ning kase- ja haavaenamusega puistutes suurem kui 70 aastat. Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud lageraie hall-lepikus langi pindalaga kuni üks hektar, kui hall-lepa koosseisukordaja on suurem kui 80%, ning lageraie kuusikus langi pindalaga kuni 0,5 hektarit, kusjuures lage- ja turberaie kuusikus ei ole lubatud kõrvuti paiknevatel eraldistel ning puistu vanus on suurem kui 90 aastat. Elustiku mitmekesisuse säilitamiseks tuleb raiel ühe hektari kohta jätta alles vähemalt 20 tihumeetrit kasvavaid puid või nende säilinud püstiseisvaid osi, mis ei kuulu koristamisele ja jäävad metsa alatiseks.

Piiranguvööndis on takseeritud u 250 ha metsi, millest 30% on metsamajanduse mõistes küps ja 21% valmiv. Seega on teoreetiliselt võimalik kümne aastaga rohkem kui pool piiranguvööndi metsadest ära uuendada. Varasem kaitse-eeskiri koostati 2001. aastal. Sel hetkel ei ohustanud 5 ha suurused langid maastikupilti ja elustiku mitmekesisust sellises ulatuses, sest metsamaa oli noorema vanuselise jaotusega. Praeguse seisuga moodustavad noorendikud ja latimetsad alla 8% piiranguvööndi metsamaast, mis viitab sellele, et eelmise kaitse-eeskirja kinnitamise hetkel ei oleks saanud teha oluliselt suuremas mahus raiet. Hetkeseisu arvestades põhjustaksid üle 2 ha suurused langid vana metsa kiiret kadu ning sellel oleks kahjustav mõju maastikuilmele. Ühtlasi ohustavad suuremad langid kaitsealuseid ja haruldasi liike, kelle kohta on teadmised vahepeal täienenud. Piiranguvööndis jäävad metsise toitumis- ja pesitsusalad u 114 ha ulatuses sellistele aladele, mida ohustab kümne aasta jooksul suurem metsaraie. Kuigi pesitsusajal ei ole raie lubatud, kahjustab uuendusraie liigile olulisi toitumisasasid, sest mustikas hävib uuendusraie tõttu. Samuti hävineks poolel piiranguvööndi alal mikrokliima, mis on vajalik samblikele ja sammaldele, vana metsaga seotud liikidele. Suurematele lagealadele ilmuvad näiteks rongad, kes rüüstavad kaitsealuste liikide pesi ja see võib ohustada kaitse-eesmärgiks olevaid liike. Suurel uuendusraiega alal tekib ka ühevanuseline puistu, mis ei ole looduslikes oludes tüüpiline.

Kuna elustiku mitmekesisuse näitajad on teatud elustikurühmades halvenenud, siis võib eeldada, et metsade majandamine avaldab elustiku mitmekesisusele mõju. Uuendamisel on Eesti ohustatud liikide punane nimestik ja selle järgi on praeguseks juba 30% Eesti torikseentest ohustatud. Kui 2008. aastal oli ohustatud liikide nimekirjas 27 liiki, siis 2017. aasta seisuga on ohustatud liike 58 (Runnel. K jt. 2017. Eesti torikseente looduskaitseline seisund). Lagupuidul ja tüügastel toituvate rähniste arvukus on 11-aasta jooksul vähenenud keskmiselt 25% (Keskkonnaagentuur. 2017. Rähniste seire 2017. aasta aruanne. Riikliku keskkonnaseire eluslooduse mitmekesisuse ja maastike seire programm). Rähniseire kokkuvõttes tõdetakse, et Eestis kasutusel olev metsamajanduspraktika ei soosi lagupuidul toituvate rähnide arvukuse säilimist ja taastumist.

Langi- ja vanusepiirangu ning täiendava säilikpuude mahu seadmisega luuakse olukord, kus metsamajandamine sarnaneb oluliselt rohkem looduslikule protsessile. Maastikuilmes toimuvad väiksemad ja sujuvamad muutused, tekivad mitmekesised ja erivanuselised puistud. Turberaie kahel hektaril võimaldab metsi majandada, samas ei muutu puude valikulise eemaldamisega maastikupilt drastiliselt. Turberaie võib teha kaitseala piiranguvööndis juhul, kui puistu klassifitseerub bioloogiliste tunnuste poolest vanaks metsaks (siirdesoo ja rabametsade puhul rakendatakse raievanust metsa majandamise eeskirja järgi). P. Kaimre jt 2011. aasta töös „Puistupõhiste küpsusvanuste rakendamise mõju analüüs” on viited väga paljudele teadusartiklile, mis väidavad, et puistu vanuse suurenedes suureneb liigirikkus. Eriti oluliselt mainitakse vanade metsade mõju sammaltaimede liigirikkusele. Vanades metsades on rohkem puitu lagundavaid seeni, eeskätt torikseeni. Samuti on rõhutatud samblike liigirikkuse sõltuvust metsa vanusest, kusjuures vanemates puistutes on enam haruldasi ja spetsialiseerunud liike.

Vanast metsast sõltuvad liigid on ohustatud seetõttu, et mets raiutakse ajal, kui metsa bioloogilised omadused alles hakkavad avalduma. Selle tõttu ei ole vana metsaga seotud liikidel häid levimisvõimalusi, kuna metsas ei ole vajalikke struktuuri-elemente, neile vajalikke keskkonnatingimusi. Tõstes raievanust, millega pikendatakse perioodi, kus vanast metsast sõltuvad liigid saavad paljuneda ja levida sobivatesse elupaikadesse, soodustatakse nende käekäiku ja tagatakse elustiku mitmekesisuse kaitse. Kui saabub aeg metsa majandamiseks

uuendusraiega, on liigid saanud levida metsaosadesse, kus on vahepealse aja jooksul tekkinud sobiv metsastruktuur ja substraat. Mõistagi on majandusmetsa peamine eesmärk tulu teenimine, kuid kaitsealal peab see olema seotud loodushoiuga.

Seire ja teadustööd näitavad, et senine kaitsekorraldus metsade majandamisel ei ole olnud piisavalt tulemuslik ja jätkusuutlik, seega on muudatused vajalikud, kui soovime elurikkust pikas perspektiivis säilitada. Elustiku mitmekesisuse säilitamiseks tuleb raiel ühe hektari kohta jätta alles vähemalt 20 tihumeetrit kasvavaid puud või nende säilinud püstiseisvaid osi, mis ei kuulu koristamisele ja jäävad metsa alatiseks. Elustiku mitmekesisuse tagamiseks alles jäetavad puud valitakse eri puuliikide esimese rinde suurima diameetriga puude hulgast, eelistades kõvalehtpuud, mände ja haabasid, samuti eritunnustega, nagu põlemisjälgedega, õõnsuste, tuuleluudade või suurte okstega puud. Kuigi elupaiga ökoloogilised tingimused muutuvad pärast raiet oluliselt, säilib vähemalt osa liike ka sellistel surnud puudel. Uue metsa tekkel on enama säilikpuudega metsaosad oluliselt parema struktuuriga, kui kaitseta metsad ja elustiku mitmekesisus taastub seetõttu kiiremini.

Hall-lepikus lubatakse piirangutega lageraiet, sest hall-lepp on lühiealine puuliik ja metsamaa uueneb turberaievõtet kasutades sama puuliigiga (juure- ja kännuvõsude tõttu). Sätte eesmärk on nende metsade uuendamine väärtuslikemate puuliikidega, mis toetavad elurikkuse ja kaitse-eesmärkide säilimist pikas perspektiivis. Näiteks ei sõltu must-toonekurg ja kanakull otseselt hall-lepikutest, sest sellistes puistutes pole pesaehituseks sobilikke puud. Ühtlasi ei ole hall-lepikud kasvukohaks või toitumisaigaks teistele kaitse-eesmärgiks olevatele liikidele. Kuni 80% koosseisukordajaga hall-lepikud võivad olla segapuistud, mida on võimalik majandada ka lubatud turberaievõtetega, raiudes eelisjärjekorras lepad. Hall-lepa eraldisi on piiranguvööndis 26 ja nende eraldiste kogupindala on umbes 18 ha, suuresti paiknevad need rohumaade ja talukohtade juures.

Piiranguvööndis ei lubata veerraiet, sest selle raievõttega on võimalik eraldis ühe korraga u 70% ulatuses lagedaks raiuda (n-ö ringikujuliselt). Selline lage ala kahjustab oma kuju poolest maastikuilmet ja ala esteetilisust. Ühtlasi mõjuks selline raievõte (2 ha ulatuses u 1,5 ha lage ala) negatiivselt metsaga seotud liikidele. Piklik lank suurendab oluliselt langipiiri pikkust ja mida pikem on langipiir, seda tugevam on servaeefekti mõju. Langiserv muudab elupaikade mikrokliimat (temperatuur, valgus, niiskus jms). Seetõttu on otstarbekam lubada kuusikutes väikest (0,5 ha) lageraiet. Kuusejuured paiknevad maapinnale lähedal, mistõttu ei pruugi aegjärgne ja häilraie olla sellises metsas kõige otstarbekam raievõte. Tuultele avatuse tõttu kukuvad paljud kuused pikali või kahjustatakse nende juuri masinatega ning puud haigestuvad ja surevad. Kaitseala valitseja teeb metsateatise menetlemisel kaalutletud otsuse tegevuse lubatavuse kohta, kusjuures maastikuilme säilitamiseks on vajalik vältida suurte lagedate ja hõredate alade teket. Seega ei ole kaitsealal lubatud võtted, et nii lage- kui ka turberaiet tehakse kõrvuti paiknevatel eraldistel, mille tulemusel tekivad suured (üle 2 ha) uuendatavad alad, kui sellel on oluline negatiivne mõju maastikuilmele.

Keelatud on raie Mukri piiranguvööndis 1. märtsist 31. juulini ja Saarepõllu piiranguvööndis 15. märtsist 31. augustini. Säte on vajalik, et tagada kaitse-eesmärgiks olevatele liikidele mängu- (metsis) ja pesitsusaegne (lisaks metsisele must-toonekurg) rahu.

Keelatud on puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine, et säilitada metsade elustiku mitmekesisus. Puhtpuistuid leidub looduses harva ning lühikese eluearingiga puistud on liigivaesed ja loodusele mitteomased. Kaitseala funktsioon on looduslikkuse säilitamine ja hoidmine, seega peavad metsades kasvama kodumaised liigid ja mets peab olema mitmekesine. Puid võib küll istutada, kuid hooldusraiate käigus on vajalik säilitada ka lehtpuid. Eriti avaldab see mõju kuusikutes, mida ohustavad siis enim üraskid. Mukri piiranguvööndis on vajalik säilitada peapuuliigina mäнди, mis on oluline metsise soodsa seisundi tagamisel. Kaitsealal ei asu liigivaeseid koosluseid põldude näol, mistõttu ei ole ka kohti energiapuistute rajamiseks.

Keelatud on puidu kokku- ja väljavedu külmumata pinnaselt. Kaitseala valitseja võib seda lubada juhul, kui pinnas seda võimaldab. Pinnase kahjustamine rikub ala maastikuilmet, kuna vähendab selle esteetilist väärtust. Samuti võib metsamajandamise tehnika kahjustada looduslikku taimestikku. Seetõttu on puiduvedu lubatud ainult siis, kui pinnas seda võimaldab. Piirang on vajalik, kuna ala jääb peamises osas märjale pehmele pinnasele.

Piirangud raielangi suurusele ja metsa vanusele on vajalikud, et piiranguvöönd kui puhvervöönd täidaks oma eesmärgi, milleks on maastikuilme ja metsa bioloogilise mitmekesisuse säilitamine ning kaitsealuste liikide kaitse. Looduskaitseaduse § 2 lõige 2 ütleb, et looduse kaitsel lähtutakse tasakaalustatud ja säästva arengu põhimõtetest, kaaludes iga kord alternatiivsete, looduskaitse seisukohalt tõhusamate lahenduste rakendamise võimalusi. Kaitse-eeskiri on selle põhimõttega arvestanud.

3. Menetluse kirjeldus

23. novembril 2018. aastal saadeti maaomanikele tutvumiseks Keskkonnaametis ette valmistatud Mukri maastikukaitseala kaitsekorra muutmise väljatöötamise kavatsus (edaspidi *VTK*). 28. novembril samal aastal teavitati kodanikke *VTK*-st maakondlikus ajalehes Raplamaa Sõnumid. Ettepanekud või vastuväited paluti esitada hiljemalt 10. detsembriks 2018. a. Väljatöötamise kavatsust puudutav arutelu toimus 17. detsembril 2018. a kell 15.00 Eidapere kultuurikeskuses. Ettepanekud on esitatud tabelis 1.

Tabel 1. Maaomanike arvamused ja ettepanekud väljatöötamiskavatsuse tutvustamisel

Ettepaneku tegija	Ettepaneku sisu	Tulemus
Riigimetsa Majandamise Keskus	Hinnata veebruarikuu raiekeelu liigikaitsest otstarbekust metsise kaitsel ja võimaluse korral pikendada raietööde perioodi.	Arvestatud. KeA on seisukohal, et veebruarikuine keeld ei ole otstarbekas, sest sellel ajal metsis ei mängi ja pesitsust ei toimu. Pikka aega kasutatud piirang ei ole andnud soovitud tulemust.
	Üldise põhimõttena võiks kaitseala piiridel asuvad kogujakraavid ja	Ei arvestatud. Siseriiklikult on selgem, kui kuivenduskraavid on kaitseala koosseisus, sest need mõjutavad oluliselt

	kuivenduskraavid jätta kaitseala piiridest välja.	kaitseväärtusi ja kraavide hooldamisel on vajalik, et kaitseala valitseja seaks selleks tingimusi.
--	---	--

Kaitse-eeskirja eelnõu, seletuskirja ja kaardiga oli võimalik tutvuda avaliku väljapaneku ajal 18.09–16.10.2020 Keskkonnaametis ning Kehtna ja Põhja-Pärnumaa vallavalitsuses. Teade kaitse-eeskirja avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu ärajätmise ettepaneku kohta ilmus 19. septembril 2020. a üleriigilise levikuga ajalehes Õhtuleht ning 23. septembril 2020. a kohalikus ajalehes Raplamaa Sõnumid. Väljaandes Ametlikud Teadaanded ilmus kaitse-eeskirja eelnõu avaliku väljapaneku teade 16. septembril 2020. a.

Looduskaitseaduse §-s 9 sätestatud kaitse alla võtmise menetluse käigus saadeti teade kaitse-eeskirja eelnõu avalikustamise, sh avaliku väljapaneku ja avaliku arutelu ärajätmise ettepaneku kohta Kehtna vallavalitsusele ning 23 eraisikule ja 23 äriettevõttele, ühingule või avalikule asutusele. Kirjalik tagasiside laekus ühelt mittetulundusühingult, ühelt eraisikult ning riigitulundusasutuselt (tabel 2), kes ei pidanud avaliku arutelu korraldamist vajalikuks. Postiga tagastati kahe füüsilise isiku ja kahe äriühingu kirjad. Keskkonnaamet avaldas 22. oktoobril 2020. a Õhtulehes täiendava teate, nimetades menetlusosalised, kelleni teade ei jõudnud. Juriidiliste ettevõtetega prooviti ühendust saada ka telefonitsi.

Tabel 2. Menetlusosaliste arvamused ja ettepanekud kaitse-eeskirja eelnõule

Ettepaneku tegija	Ettepaneku sisu	Tulemus
Riigimetsa Majandamise Keskus (ka <i>RMK</i>)	Ettepanek tsoneerida kvartali CN304 eraldised 3 ja 4 kaitseala koosseisu sihtkaitsevööndina. Samuti sama kvartali eraldised 10, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 20, 21, 22, 41, 60, 61, 66 ja 67 kogu ulatuses kaitseala koosseisu sihtkaitsevööndina.	Arvestatud. KeA nõustub nimetatud eraldiste sihtkaitsevööndisse tsoneerimisega, millega tagatakse olemasolevatele väärtustele veelgi tõhusam kaitse, sest läheduses paikneb loodusdirektiivi elupaiku, mida raie võib mõjutada. RMK ei pidanud otstarbekaks tsoneerida kvartali CN304 eraldist 78 sihtkaitsevööndisse. KeA säilitab vastavas osas piiranguvööndi kaitsekorra, kuna seal väärtusi ei esine, samas on puhver vajalik.
	Käsitleda põhjalikumalt sotsiaalseid, majanduslikke ja looduskaitsealisi eesmärke.	Arvestatud osaliselt. Seletuskiri koostatakse kindla struktuuri järgi, milles on kajastatud riigimaa osas

		puidutulu vähenemine, maamaksusoodustused, piirangute kompenseerimine jms. Looduskaitsetelised mõõdetavad väärtused fikseeritakse kaitsekorralduskavaga.
	Kaaluda veel kord sihtkaitsevööndiga külgneva majandusliku taristu jätmist majandusmetsa koosseisu.	Arvestatud osaliselt. Sihid ja teed on võimalusel jäetud sihtkaitsevööndist välja. Kraavid jäetakse kaitseala sisse, sest kaitseala põhilised väärtused on seotud märgaladega ning kaitseala valitseja soovib olla veendunud, et tegevustega (nt kraavi rekonstrueerimine) ei kahjustata kaitseala väärtusi.
	Lubada kaitseala piiranguvööndis kuni 1 hektari suurust laiuse piiranguta lageraie lanki ja veerraiet korraga kuni kahest (või siis ühest) eraldise küljest. Aegjärkset raiet tuleks lubada esimese raie etapiga raiuda täiuseni 0,3.	Ei arvestatud. Kaitsealal on eesmärgiks raieperioodi pikendamine, et metsa uuendamine toimuks pikema aja jooksul ja hajutatumalt. Kavandataval looduskaitsealal, kus on ka I ja II kaitsekategooria ohustatud liikide elupaiku, ei ole otstarbekas intensiivistada raietegevust ja luua uut praktikat. Raielangi külje defineerimine veerraiel on õigusruumis keeruline, kuna eraldised ei ole täisnurkselt kandilised, mistõttu ei saa ettepanekut hetkel rakendada. KeA ei ole veendunud, et I järguga on vajalik viia täius 0,3 peale, sest kaitseala metsadel on rohkem funktsioone, kui vaid metsa uuendamine.
	Piiranguvööndis ei tohiks kaalutud keskmine raievanus majandatava metsa analoogse	Ei arvestatud. Soovime tagada ohustatud ja haruldastele liikidele elupaigad erinevates kaitseala

	<p>puistuga võrrelduna erineva rohkem kui 10 aastat.</p>	<p>osades erineval ajal. Kui järjepidevalt raiuda metsi sellises vanuses, kus puistu bioloogilised omadused ei jõua avalduda (nt tekkida jämedaid oksid, lagupuitu, õõnsusi jms), siis ei saa vana metsaga seotud liigid levida.</p>
	<p>Puidu kokku- ja väljaveo keeld külmmumata pinnaselt, kuigi kaitseala valitseja võib seda lubada, kui pinnas seda võimaldab, tuleks välja võtta ja asendada nõudega, et keelatud on metsamaterjali kokkuveo käigus pinnast kahjustada.</p>	<p>Arvestatud osaliselt. Hetkel tugineme looduskaitsealade olemasolevale sõnastusele, kuid sõnastuse muutmist on edaspidi otstarbekas kaaluda.</p>
<p>MTÜ Eesti Metsa Abiks</p>	<p>Säilitada Mukri maastikukaitseala ja Natura 2000 ala senine piir. Tsoneerida piiranguvööndi metsad sihtkaitsevööndisse, sest neis paikneb ka loodusdirektiivi I lisa elupaiku, samuti kasutab alasid metsis. Raietel võib olla negatiivne mõju piirnevatele elupaikadele ja metsisele. Rohumaad peavad olema sihtkaitsevööndis, et neid ei künitaks. Laiendada kaitseala üle poolesaja hektari ulatuses ning tsoneerida vastavad metsad sihtkaitsevööndisse.</p> <p>Piiritleda kaitseala piir Metsavahi (29201:001:0218) katastriüksusel mööda kraavi, mitte katastriüksuse piiri järgi.</p>	<p>Osaliselt arvestatud. RMK tegi ettepaneku väga mitmed alad sihtkaitsevööndisse tsoneerida. Sihtkaitsevöönditega suudetakse tagada olemasolevate väärtuste hea seisund ja Natura ala terviklikkus. Metsise kaitseks suurendati sihtkaitsevööndi ala mängupaikade lähedal, muus osas on täiendavalt seatud piiranguid metsade majandamisele. Piiranguvööndis on vajalik kõlviku muutmine kaitseala valitsejaga kooskõlastada. KeA-le ei ole teada kaalukaid argumente, et kaitseala olulisel määral laiendada.</p> <p>KeA piiritles kaitseala Metsavahi katastriüksuse ulatuses tee ja kraavi järgi, sest katastriüksus ei ole täpselt mõõdistatud ja looduses jälgitavad piirid on selgemini arusaadavad. Kuna maaomanik on surnud, suheldi piiri muudatuse</p>

		teemal maaomaniku emaga telefoni teel (07.12.2020), kes oli muudatusega nõus.
Toivo Sepp	Kajastada kaitse-eeskirja eelnõus ja seletuskirjas sookäppa ja saledat villpead.	Arvestatud osaliselt. Kaitse-eeskirja liike ei lisatud, sest kasvukohad paiknevad sihtkaitsevööndis, kus need on kaitstud. Elupaiga kaitse tagab liigile soodsad tingimused. Täpsustati seletuskirja uute liikidega, kes on kaitsealal registreeritud.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu koostamisel on arvestatud nõukogu direktiiviga 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku taimestiku ja loomastiku kaitse kohta (EÜT L 206, 22.07.1992, lk 7–50).

Nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ ehk loodusdirektiivi artikli 2 lõike 1 kohaselt on nimetatud direktiivi eesmärk looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele Euroopa Liidu liikmesriikide territooriumil. Loodusdirektiivi artikli 3 lõigete 1 ja 2 kohaselt luuakse Euroopa ökoloogiline võrgustik Natura 2000, mille loomisse annab panuse iga liikmesriik võrdeliselt sellega, millisel määral leidub tema territooriumil loodusdirektiivis nimetatud looduslike elupaigatüüpe ja liikide elupaiku. Vastavalt Vabariigi Valitsuse 5. augusti 2004. a korralduse nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekirj” lisa 1 punkti 2 alapunktile 225 on Natura 2000 võrgustiku loodusalaks esitatud Mukri loodusala, mis hõlmab ka Mukri looduskaitseala. Seetõttu tuleb Mukri looduskaitsealal tegevuse kavandamisel hinnata selle mõju kaitse-eesmärkidele, arvestades Natura 2000 võrgustiku alade kohta kehtivaid erisusi.

Mukri loodusala on kinnitatud Natura 2000 võrgustiku alaks Euroopa Komisjoni 12. novembri 2007. a otsusega 2008/24/EÜ, millega võeti vastavalt nõukogu direktiivile 92/43/EMÜ vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade esimene ajakohastatud loetelu (teatavaks tehtud numbril K(2007) 5402 all, ELT L 012, 15.01.2008, lk 118–382). Viimati ajakohastati boreaalse biogeograafilise piirkonna loodusalade nimekirja Euroopa Komisjoni 24. märtsi 2020. a rakendusotsusega (EL) 2020/494, millega võeti vastu boreaalses biogeograafilises piirkonnas asuvate ühenduse tähtsusega alade loetelu kolmeteistkümnnes uuendatud versioon (teatavaks tehtud numbril C(2020) 1713 all, ELT L 111, 08.04.2020, lk 1–175).

Pärast määruse jõustumist tehakse Euroopa Komisjonile ettepanek arvata Mukri loodusala eesmärkidest välja elupaigatüüp liigirikkad madalsood (7230) ja muuta Mukri loodusala piire uue Mukri looduskaitseala tsooneeringu järgi.

Mukri loodusala piiride muutmisel jääb loodusalast välja Tallinn-Lelle-Pärnu 56,2–89,1 km (29203:002:0040) katastriüksus, mis on transpordimaa. Samuti jääb loodusalast välja Nõmme (29301:001:0169) katastriüksus, kus korrigeeritakse piiri ning kus ei ole väärtusi esinenud. Loodusalasse arvatakse terviklikult Kärü metskond 131 (29203:003:0147) ja osaliselt Kauge (29203:003:1190) katastriüksus. Mukri loodusala osakaal suureneb Kärü metskond 53 (29203:003:0012), Reonda-Sepa (29203:003:0018) ja Kärü metskond 136 (29203:003:0146) katastriüksusel ning väheneb Metsavahi (29201:001:0218) ja 20158 Eidapere-Mukri tee (29203:003:1264) katastriüksusel.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Määruse mõju on positiivne loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. Määrus aitab paremini tagada väärtuslike metsa-, soo- ja rohumaakoosluste ning kaitsealuste linnu- ja taimeliikide elupaikade säilitamist ja nende soodsa seisundi saavutamist.

Uue kaitse-eeskirja kehtestamine aitab kaasa rahvusvaheliste kohustuste täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii strateegia Euroopa 2020 kui ka tegevuskava Ressursitõhus Euroopa. Sellest tulenevalt on elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud EL elurikkuse strateegia aastani 2020 (KOM(2011)2441), mis seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks. Kinnitav õigusakt toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist. Määrus toetab must-toonekure, metsise ja kanakulli kaitsetegevuskava eesmäärke.

Mukri looduskaitseala on juba riikliku kaitse all, mistõttu puudub määruse jõustumisel oluline mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule, majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele.

Planeeringud tuleb kooskõlla viia kehtestatud õigusaktidega. Seega mõjutab määruse kehtestamine ka kehtestatud planeeringuid. Teadaolevalt vastuolusid kehtivate planeeringutega ei ole, mistõttu oluline mõju selles küsimuses puudub. Eelnõu avalikustamise käigus saadeti kohalikele omavalitsustele ja maaomanikele arvamuse avaldamiseks eelnõu materjalid. Selle käigus ei esitatud vastuväiteid, et määruse jõustumine takistaks kehtivate planeeringute teostamist. Looduskaitseaduse § 9 lõike 7¹ punktide 3 ja 4 järgi on avalikustamise üks eesmärk saada menetlusosalistelt neile teadaolevaid andmeid, mis on eelnõuga seotud.

Vastavalt maamaksuseaduse §-le 4 kaasneb määruse jõustumisega kohaliku omavalitsuse maamaksutulude vähenemine. Maamaksuseaduse § 4 lõike 3 kohaselt hakkab maamaksusoodustus kehtima kaitse-eeskirja jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuaril. Maamaksuseaduse § 4 lõike 1 punkti 1¹ kohaselt kaitsealade sihtkaitsevööndi maalt maamaksu ei maksta. Maamaksu laekub Kehtna vallale vähem ligikaudu 820 eurot aastas. Põhja-Pärnumaa vallale maamaksu laekumises olulist erinevust ei ilmne, kuna kaitseala jääb selle valla territooriumile vähem kui poole hektari ulatuses.

Vastavalt looduskaitseaduse §-le 20 võib riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga omandada kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kinnisaja väärtusele vastava tasu eest. Sihtkaitsevööndisse tzoneeritakse 4,6 ha kaitseta eramaad. Piiranguvööndist tzoneeritakse sihtkaitsevööndisse 23,2 ha eramaad.

Natura 2000 alal asuva erametsamaa toetust on õigus taotleda sihtkaitsevööndis pindalale 30 ha ja piiranguvööndis pindalale 271 ha. Toetuse määr on piiranguvööndis asuva metsaala ühe hektari kohta kuni 60 eurot aastas ja sihtkaitsevööndis asuva metsaala ühe hektari kohta 110 eurot aastas. Erametsamaa toetusega seoses ei kaasne riigile määruse kehtestamisega olulisi lisakulusid, kuna erametsamaa ala ei suurene olulisel määral (4,6 ha).

Mukri looduskaitseala kaitsekorra uuendamisega tzoneeritakse piiranguvööndist sihtkaitsevööndisse summaarselt umbes 258 ha riigi metsamaad. Vastavalt Riigimetsa Majandamise Keskuse arvutustele väheneb Raplamaa puidukasutuse tulu rangelt kaitstava metsa puhul keskmiselt 86 eurot aastas ühe hektari kohta. Piiranguvööndi metsade majandamine on olnud varem kitsendatud. Majanduspiirangutega metsade kavandatav raiemaht on hinnanguliselt ligikaudu 1/10 majandusmetsa lankide keskmisest. Arvestades range kaitsega metsa pindala suurenemist, varasemaid piiranguid ning küpse ja valmiva metsa osakaalu (üle 125 ha), kus oleks lähema kümne aasta jooksul võimalik piirangute muutmiseta raiet teha, on saamata jääv tulu umbes 1440 eurot aastas. Samas moodustavad sihtkaitsevööndis olevast metsamaast suure osa raba keskel ja servaaladel paiknevad metsad, kus puidu kättesaamine on raskendatud või võimatu.

Kaitsealale ei ole tzoneeritud täiendavaid poollooduslikke kooslusi, seetõttu selles osas kulud ei suurene.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu on kooskõlastatud teiste ministriumitega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Ministriumid on kooskõlastanud eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4

kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks.